

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2010

Eva Skrzypková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské sociální práce

Eva Skrzypková

**Neregulární migrace z Afriky do Španělska
- boj státu s nelegální migrací z kritického
pohledu neziskových organizací**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Mgr. Agnieszka Zogata Kusz

Obor: Sociální a humanitární práce

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 6. května 2010

Děkuji mé vedoucí práce Mgr. Mgr. Agnieszce Zogatě Kusz za odborné vedení, cenné rady a trpělivost. Rovněž děkuji Miguelovi Vilches Hinojsovi za pomoc při orientaci v tématu a doporučení zdrojů a Janě Kowalové za podporu.

Jestliže máme naplňovat evropský ideál humanity, tj. lásky a pomoci bližnímu, nelze se schovat za železnou oponu, nechat trpící za hranicemi a vymlouvat se na to, že jde o jejich problémy. Mnohé problémy v rozvojových zemích byly a jsou způsobeny zásahem evropských kolonialistů či nadnárodních společností do jejich kultury a sociálních systémů. Alespoň z tohoto důvodu bychom proto měli pociťovat morální zodpovědnost za situaci v daných zemích a snažit se pomoci zlepšit jejich životní prostředí. Sociální práce, která má k utrpení imigrantů nejblíže, proto nesmí zapomínat na svoji aktivizující úlohu v politické oblasti se snahou o přiblížení k ideálu sociální spravedlnosti.¹

1 PASTRŇÁK, René. *Sociální práce s menšinami a migranty*. Opava : OPTYS, 2008, s. 111.

OBSAH

ÚVOD	8
1 KONCEPT MIGRACE.....	11
1.1 Historický kontext migrace	11
1.2 Migrace, její vymezení a základní členění	13
1.3 Nelegální migrace.....	15
1.4 Související pojmy pro kontext této práce	17
2 NELEGÁLNÍ MIGRACE Z AFRIKY DO ŠPANĚLSKA - ZÁKLADNÍ KONTEXT	21
2.1 Vznik nelegálních migračních tendencí ze Subsaharské a Severní Afriky do Španělska.....	21
2.2 Příčiny emigrace Afričanů.....	23
2.2.1 Politické, ekonomické, demografické a jiné důvody	24
2.2.2 Ráj jménem Evropa	26
2.3 Strategie vstupu na španělské území	27
2.3.1 Cesta po souši	29
2.3.2 Cesta po moři - „boat people“	32
3 MIGRAČNÍ POLITIKA A BOJ PROTI NELEGÁLNÍ MIGRACI. 35	
3.1 Analytické východisko migrační politiky liberálních států	35
3.2 Vývoj společné migrační politiky Evropské unie se zaměřením na opatření v boji s neregulérní migrací v hlavních evropských dokumentech	36
3.2.1 Schengenská dohoda a regulační opatření proti nelegální migraci	38
3.2.2 Maastrichtská smlouva a opatření k potírání nelegální migrace.....	39
3.2.3 Amsterdamská smlouva a právní závaznost evropských dokumentů.....	40

3.3	Aplikovaná opatření v boji proti nelegální migraci ve Španělsku	41
3.3.1	Nepropustnost hranice a negace vstupu	42
3.3.2	Deportace osob	44
3.3.3	Regularizace pobytu	45
4	POHLED NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ.....	47
4.1	Obraz emigranta – klienta sociální práce	47
4.2	Pohled neziskových organizací na aplikovaná opatření proti nelegální migraci	50
4.2.1	Nepropustnost hranic a negace vstupu	51
4.2.2	Deportace osob	53
4.2.3	Regularizace pobytu	55
	ZÁVĚR	58
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	60
	SEZNAM ZKRATEK	65
	SEZNAM OBRÁZKŮ	66

ÚVOD

V této práci se věnuji problematice neregulérních migračních proudů z Afriky, které směřují do Španělska. Zaměřuji se konkrétně na kontrolu a regulaci těchto proudů ze strany španělského státu, který je jako členská země ovlivňován migrační politikou Evropské unie (dále EU). Ta pro vytvoření „prostoru svobody, jistoty a spravedlnosti“ uzavírá své vnější hranice a tímto vlastně nelegální migraci podněcuje. Následná opatření státu v boji proti nelegální migraci produkují nerovnost mezi lidmi a porušování jejich přirozených práv. Právě tato úskalí kritizují neziskové organizace, které ve věci zastávají etické hledisko.

Za cíl této práce si tedy kladu analyzovat boj Španělského státu s nelegální migrací z Afriky z pohledu neziskových organizací.

Tuto tematiku jsem si vybrala z důvodu její aktuální a naléhavé povahy. Uběhlo již více než dvacet let od toho, co se potopila první loď s africkými migranty, kteří se nelegálně snažili dostat ke španělským břehům. Od této doby při takovýchto a podobných pokusech vstoupit do Španělska nelegální cestou zemřelo již přes osmnáct tisíc lidí.² A ti, kterým se podaří přeplout moře či přelézt hraniční bariéry a tak „dobýt pevnost Evropu“, jsou jí odmítáni a navraceni do zemí svého původu, nebo tam odkud přišli. Zakoušejí trvalý strach, jsou jako lovná zvěř a to proto, že se vydali hledat lepší a bezpečnější podmínky k životu. Tohle je scénář možných důsledků společné migrační politiky Evropské unie (dále jen EU), které v této práci věnuji dostatek prostoru. Pokládám za důležité, aby se sociální pracovník orientoval také v politické sféře a mohl identifikovat zákony, které podněcují utrpení jeho potenciálních klientů a aktivně mohl přispívat k jejich změně. Jako podklad pro toto uvažování mi posloužil etický kodex sociálního pracovníka, konkrétně pravidla etického chování ve vztahu ke společnosti:

² ANDALUCÍA ACOGE., APDHA. Citováno podle:
<<http://www.elestrechodelamuerte.com/es/noticias.elestrecho.es.htm>>. [cit. 2010-04-30].

„Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na způsoby, kterými společnost, vláda nebo organizace vytvářejí nebo přispívají k obtížím a utrpení lidí a nesnaží se o jejich ukončení. Zasaduje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.“³

Problematika neregulérního přemísťování z Afriky do Španělska není v České republice příliš známá, proto jsem významný podíl informací čerpala ze španělských zdrojů. Mnohé materiály jsem získala při mé tříměsíční praxi ve španělské Valencii (v organizaci CeiMigra – centrum pro integraci a vzdělávání migrantů), další stěžejní materiály jsem čerpala z internetových publikací neziskových organizací a textů na doporučení Miguela Vilches Hinojosa, budoucího magistra v oboru migrace. Knižní publikace k tomuto tématu mi byly bohužel fyzicky nepřístupné.

První kapitolu zaměřuji na téma migrace obecně, zmiňuji se o přirozenosti migrace v životě člověka, uvádím druhy migrace a důležité pojmy pro porozumění kontextu této práce. V druhé kapitole se již věnuji konkrétně nelegální migraci mezi Afrikou a Španělskem, jejím příčinám a způsobům vstupu afrických emigrantů na španělská území. Třetí a čtvrtá kapitola jsou stěžejní. V třetí kapitole se zaměřuji na vliv Evropské unie v boji s nelegální migrací. Jmenuji konkrétní opatření společné migrační politiky vyplývající z evropských dokumentů, která Španělsko následně aplikuje při regulaci migračních proudů z Afriky. Ve čtvrté kapitole tyto opatření nechám podrobit kritickému pohledu neziskových organizací, které na situaci nahlíží z etického hlediska. Převážně vycházím z publikací organizace Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (Organizace pro lidská práva v Andalusii, dále jen APDHA), která je ve Španělsku významným subjektem pro ochranu lidských práv a vytváří důležité publikace a projekty zaměřené na migraci mezi

³ SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR. Etický kodex pracovníků. ČR In HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha:OSMIUM, 1999. s. 139.

Afrikou a Španělskem⁴. Další podklady pro hodnocení opatření v boji proti nelegální migraci mi poskytují publikace organizace Servicio Jesuita a Migrantes (dále jen SJM), s kterou jsem se setkala při své pracovní stáži ve Valencii a významné mezinárodní organizace zabývající se tímto tématem Amnistía International España Caritas Europa a ACNUR España (Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, dále jen UNHCR) aj., z jejichž studií vytvářím syntézu reflexí na zmíněný boj státu s nelegální migrací.

Doslovně citovaný text překládám sama.

⁴ Viz <<http://www.apdha.org/index.php>>.

1 KONCEPT MIGRACE

V této kapitole přibližuji v obecném měřítku téma migrace lidí. Nastiňuji nepřetržitou přítomnost migrace v historii dávné i novodobé, její specifika současnosti, vymezuji nejzákladnější druhy dělení migrace, příčiny a motivace mobility lidí a mladý fenomén nelegální migrace. V poslední podkapitole připojuji vysvětlení základních pojmů, které jsou klíčové pro tuto práci a pokládám za důležité jim porozumět.

1.1 Historický kontext migrace

King uvádí: „Migrace je historií světa. Lidská evoluce je neoddělitelně spjatá se samotným aktem přesouvání se z jednoho místa na druhé a následné adaptace na nové prostředí.“⁵ Tento fakt lze spatřit už v počátcích lidské existence. Předchůdci lidí z pralesu se přesouvali na pláně východní Afriky, aby se posléze ze severoafrických břehů plavili přes Středozevní moře do Evropy – jako dnes, o mnoho miliónů let později, stejnými cestami vstupují Afričané na břehy Itálie a Španělska.⁶

Nit migrace protkává všechna období lidské evoluce od éry starověku, kdy se migrovalo z venkova do měst například za obchodem a řemeslem, přes středověké stěhování národů nebo novověké rozsáhlé zámořské a dobovatelské výpravy, k průmyslové revoluci a „migračnímu boomu“ za prací, až k současné multifaktorově podmíněné⁷ migraci.⁸ Člověk jakékoliv doby opouští svůj domov s vidinou zlepšení úrovně svého života a nadějí naleznutí nových příležitostí. Je tedy jasné, že migrace je zcela přirozeným a od pradávna existujícím jevem.

⁵ KING, Russel. *Atlas lidské migrace*. Praha : Mladá fronta, 2008. s. 8.

⁶ Srov. tamtéž.

⁷ Viz podkapitola 2.2.

⁸ Srov. KOMISE PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ (CSD). *Background report : Migrace* [online]. OSN. 2009/2010, [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf>. s. 2.

Podle komplexní zprávy OSN z roku 2003 žije mimo svou rodnou zemi okolo sto čtyřiceti milionů lidí, což je více než dvojnásobek údaje z roku 1975. Tento velký nárůst byl zapříčiněn globalizací, která sebou nese možnost rychlé výměny informací, rozvoj vzdělání, vědy, technologie a tedy i společenské mobility.⁹ Mobilita lidí globalizovaného světa má tedy své specifikum a tím se oproti přesunům obyvatel v historii výrazně odlišuje. Díky pokročilé technologii se osoby mohou přesunovat mnohem rychleji, levněji a tím pádem se migrace stává častější a přesahuje větší vzdálenosti. Poslední dvě desetiletí jsou proto vědci nazývána „věkem migrace“. Tato novodobá migrace však s sebou nese jakýsi paradoxní kontext. I přes globalizační tendence založené na rychlém šíření informací a volném oběhu statků a služeb je mobilita osob naopak omezována více, než tomu bylo před sto lety.¹⁰

Konkrétně v Evropě bylo přistěhovalectví téměř do poloviny sedmdesátých let dvacátého století dokonce podporováno (hlavně z důvodu nedostatku vlastních pracovních sil). Poté však nastal prudký přelom. Podíl přistěhovalců v evropských zemích značně vzrostl a původní obyvatelstvo bylo zaplaveno vlnou xenofobie a hostility vůči imigrantům. Pod vlivem ještě dalších okolností (např. ropná krize) reagovaly jednotlivé státy na situaci různými migračními omezeními a to hlavně vůči neevropským státům.¹¹

Tento fakt na sebe váže různorodé problematické oblasti. Regulovat migraci je jistě žádoucí, vyvstává však otázka jakým způsobem a do jaké míry to udělat, aby nebyla narušena lidská důstojnost jednotlivce. Novodobá regulační opatření evropských migračních politik atakují přímo nejen základní lidská práva jedince, tak také jeho sociální postavení ve společnosti. Tomuto tématu se věnuji více v kapitole čtvrté.

⁹ Srov. PASTRŇÁK, René. *Sociální práce s menšinami a migranty*. s. 7-8.

¹⁰ Srov. KING, R. *Atlas lidské migrace*. s. 8.

¹¹ Srov. PASTRŇÁK R. *Sociální práce s menšinami a migranty*. s. 10.

1.2 Migrace, její vymezení a základní členění

Obecná demografická definice migrace by mohla znít jako prostorové přemísťování osob mezi dvěma územními jednotkami, obvykle za trvalou změnou pobytu.¹² Ale jak uvádí Drbohlav:

Migrace je široce podmíněný proces, často ovlivněný zejména komplexem vnějších determinujících faktorů, a i proto neexistuje a patrně ani existovat nebude, jediná všeobjmající teorie migrace prostě z důvodů nemožnosti sjednocujícího pokrytí dané komplexity, resp. výrazné typové i měřítkové diferenciaci migračních procesů.¹³

Pojmout migraci jako komplexní celek se všemi svými specifiky je tedy téměř nemožné. Však existují základní kategorie, podle kterých se migrace člení a tak alespoň tímto způsobem je možno systematizovat obsáhlost pojmu.

Aby byla lidská mobilita považována za migraci, musí být překročena určitá hranice (politická, administrativní, geografická). Z tohoto hlediska administrativně vytyčených území se migrace dělí na *vnitřní a vnější*. Jedná-li se o tedy o překročení hranice provincie, či obce, mluvíme o migraci vnitřní (na území jednoho státu), překročí-li se hranice státní, jde o migraci vnější, tedy mezinárodní.¹⁴

Důležitost a faktičnost dělicí hranice mezi státy (v determinační roli lidské migrace) se ukazuje na příkladu bývalého území Sovětského svazu. S jeho rozpadem a následné proměny vnitřních hranic na mezinárodní, se z interních migrantů stali cizinci.¹⁵ Podobně se cizincem mohou stát osoby, které žijí trvale ve své původní zemi, ale hranice státu se posunula či vznikl nový stát (například kolonizace Afriky).

Dalším hlediskem dělení migrace je motivace odchodu ze země původu,

¹² Srov. dostupné na: < http://www.demografie.info/?cz_migrace > [cit. 2010-04-01].

¹³ DRBOHLAV, Dušan . *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. Praha : Karolinum, 2008. s. 25.

¹⁴ Srov. KING, R. *Atlas lidské migrace*. s. 10.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 8-9.

rozlišuje se tedy mezi migrací *dobrovolnou* a *vynucenou*. Kritéria pro přesné rozlišení mezi těmito migracemi jsou však vágní.¹⁶ Zvláště u ekonomické migrace (migrace za prací), dobrovolný motiv opuštění země původu se kryje s kategorií migrace vynucené. Dobrovolná migrace zahrnuje motivy osobního charakteru, také studium, zaměstnání nebo sjednocení rodiny. Vynucenou migrací rozumíme snahu vyhnout se válkám, konfliktům, pronásledování, porušování lidských práv, přírodní katastrofě, nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života a živobytí jedince.¹⁷

S tímto vymezením souvisejí dva faktory, ovlivňující migraci z rozdílných stran. Jsou to tzv. *push* faktory, které doslova „tlačí“ osoby k odchodu ze své země a tzv. *pull* faktory, které naopak potenciální migranty přitahují do nové země (nejčastěji se jedná o země západní). K *push* faktorům se řadí nízká životních úrovní, zhoršování kvality životního prostředí, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí, politická represe, přírodní katastrofy, válečné konflikty, aj. faktory sužující zemi emigrace. *Pull* faktory mohou být ekonomická prosperita, lepší pracovní příležitosti, politická stabilita a vysoká úroveň života v cílové zemi, také však možnosti seberealizace či přítomnost příbuzných, přátel, krajanů.¹⁸

Mobilita se také diferencuje dle času, který migrant v nové zemi stráví. Rozlišuje se tedy migrace *dočasná* a *trvalá*. U mezinárodních migrantů je OSN udávána tato hranice uplynutím jednoho roku. Tedy dočasná a opakující se prostorová mobilita, jako například turismus, pracovní cesty, studijní pobyty, apod. jsou z procesu migrace vyloučeny.¹⁹

Toto dělení je dost zjednodušené, migrace je totiž téma tak obsáhlé, že jen stěží se dá nějak přesně „rozškatulkovat“. Existují tedy ještě zvláštní formy

¹⁶ Viz tamtéž, s. 9.

¹⁷ Srov. CÁRITAS EUROPA. *Immigrantes indocumentados : La precaria situación de los nacionales de terceros países que residen de forma irregular en Europa* [online]. 2006, [cit. 2010-02-05]. Dostupné na: <<http://www.caritas-europa.org/module/FileLib/070320-CEPPundocumentedmigrants-ES.pdf>>. s. 4.

¹⁸ Srov. dostupné na: <http://www.demografie.info/?cz_migrace>. [cit. 2010-04-01].; http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_231.pdf. [cit. 2010-04-02].

¹⁹ Srov. KING, R. *Atlas lidské migrace*. s. 10.

migrace (například člověk, který žije u hranic – v jedné zemi žije, do druhé denně jezdí za prací, nebo střídavé bydlení – přemísťování se mezi dvěma domovy, apod.).

1.3 Nelegální migrace

Základní vymezení legality a ilegality migrace upravuje zákon. Termín nelegální migrace/migrant se začíná objevovat s příchodem restrikcí do zahraničních migračních politik, ale prvotní koncept je znám již z dvacátých let dvacátého století, kdy se při mezinárodním pohybu zavádí užívání cestovních pasů. Na úroveň Evropského společenství²⁰ přichází toto téma k deklaraci poprvé roku 1985, poté 1989 a s rostoucími regulačními nástroji se dnes téma nelegální migrace stává nedílnou součástí každodenní mezinárodní politiky.²¹

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) definuje nelegální migraci jako: „*pohyb, který se uskutečňuje mimo regulační normy vysílajících, tranzitních a přijímacích zemí.*“²² Pojem nelegální migrace zahrnuje tedy vstup, pobyt a pracovní aktivity na území cílové nebo tranzitní země, za situace, kdy migrant nevlastní požadované dokumenty definované migračními předpisy daného státu, opravňující jej vstoupit, pobývat nebo pracovat legální cestou.²³

Mezi legální a nelegální migrací existuje určité propojení a to ve formě častých přechodů mezi těmito imigračními kategoriemi. Přidělený status se vždy váže k jednotlivým stádiím pohybu ze zdrojové do cílové země.²⁴ Základní rozlišení je třeba učinit mezi nelegálním vstupem a nelegálním

²⁰ Označení „Evropské společenství“ se používá pro období před vstupem v platnost Smlouvy o Evropské unii (1. 11. 1993).

²¹ Srov. DRBOHLAV, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, s. 33.

²² IOM. Citováno podle: BARŠOVÁ, Andrea, BARŠA, Pavel. *Přistěhovalectví a liberální stát : Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno : Masarykova Univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 9, 10.

²³ Srov. DRBOHLAV, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*, s. 31.

²⁴ Srov. tamtéž, s. 33.

pobytem cizince na daném území. Většina migrantů vstupuje do země legálně a až po překročení lhůt víza nebo při vykonávané práci, pro kterou nemají povolení, upadají do neregularity (v kontextu Španělska do této kategorie spadají převážně migranti z Jižní Ameriky, pro které není tak obtížné získat vízum, jako například pro Afričany). A naopak cizinci, kteří vstoupí do země nelegálně, mohou nabýt legitimacy skrze sňatek, práci nebo regularizaci. Jasným příkladem proměnlivosti legálního a nelegálního statusu mohou být migranti ze Subsaharské Afriky, kteří na své cestě procházejí mnohými zeměmi, kdy některé z nich jejich vstup povolují a jiné ne.²⁵ Je tedy důležité porozumět, že nelegální postavení migranta je sociálním statutem definovaným státem a tedy neregularitu není možno vnímat jako stigma jeho osobnosti. Změna tohoto sociálního statusu je úzce spjata s objektivními možnostmi a zdroji migranta a na druhé straně s redefinicí právního rámce, který určuje co legální je a co už ne.²⁶

I když pojem nelegální migrace/migrant se běžně v praxi užívá, nese však s sebou jisté negativní, odmítavé až kriminální stigma. Za „nelegální“ můžeme označit způsob vstupu migranta do země, formu jeho pobytu nebo druh vykonávané práce, ale lidská bytost sama o sobě nelegální být nemůže.²⁷ Proto v této práci převážně používám termín „neregulérní“²⁸ migrant“ označující jedince (bez asociace výše uvedených stigmat), který nedisponuje náležitými doklady umožňující vstup a pobyt na území státu. Existuje také řada opisných ekvivalentů používaných různými autory, například migrant s nelegálním statutem nebo migrant bez dokumentů.

²⁵ Srov. HAAS, Hein de. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes* [online]. No.32, Ginebra : OIM. 2008, [cit. 2010-02-26]. Dostupné na: <http://www.iom.ch/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/MRS-32_SP.pdf>. s. 13.

²⁶ Srov. NEKORJAK, Michal. *Úvahy nad neregulérní migrací se zaměřením na ukrajinskou migraci v Česku* [online]. 2007, [cit. 2010-03-12]. Dostupné na: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1998800>>. s. 3.

²⁷ Srov. DRBOHLAV, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. s.32.

²⁸ Převzato z anglického výrazu „irregular“, používá Nekorjak.

1.4 Související pojmy pro kontext této práce

V této podkapitole uvádím několik pojmů, které jsou klíčové k orientaci v tématu mé práce. V průběhu textu se na některé z těchto pojmů odkazují.

Migrační politiky

Barša a Baršová definují migrační politiky jako politiky, které regulují a řídí pohyb lidí při překračování mezinárodních hranic států (v případě Evropské unie se jedná o její vnější hranice). Dále upravují pobyt těchto lidí, kteří se nacházejí v zemi jako cizinci, stanovují podmínky a opatření pro kontrolu hranic, vízovou politiku, zabývají se také prevencí nelegální migrace, azylovou politikou, apod.²⁹

Tranzitní migrace

Podle Düvella se tranzitní migrací rozumí vstup osoby na národní území, kde se na přechodnou dobu usadí, před následným pokračováním ke své cílové destinaci. Nejčastěji migrant v zemi začne pracovat, aby nahromadil dostatek finančních prostředků na další úsek cesty. Aby doba strávená v zemi ještě byla považována za „tranzitní“, Düvell uvádí hranici jednoho roku.³⁰

Uprchlík

Tato více než padesát let stará definice uprchlíka, byla formulována v dokumentu Úmluva o právním postavení uprchlíků, který byl deklarován v Ženevě roku 1951. V dnešní době je často kritizována³¹ pro svou neúplnost. Uprchlíkem je tedy osoba:

„... která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním

²⁹ Srov. BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 9, 10.

³⁰ Srov. HAAS, H., *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 14.

³¹ Viz podkapitola 3.2.

z důvodů rasových, náboženských, národnostních či z důvodu příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo i zastávání určitých politických názorů, je neschopna přijmout nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám odmítá ochranu své vlasti...“³².

Dále se zmiňuje princip non-refoulement, tedy právo uprchlíka nebýt navrácen do míst, kde může být ohrožena jeho svoboda a život z výše zmíněných důvodů.³³ Úmluva vychází z článku čtrnáct Všeobecné deklarace lidských práv, který stanovuje, že: „Každý má právo vyhledat si v jiné zemi útočiště před pronásledováním a požívat tam azylu.“³⁴

K tomuto tématu hovořím více v kapitole čtyři, kde se zabývám porušování těchto zásad.

Regularizace (mimořádná)

Státem udělené povolení k pobytu cizincům, kteří se na jeho území nacházelí nelegálně. Cizinci musí odpovídat kritériu dané regularizace (např. jsou v zemi od určitého data, podmínka legální pracovní zkušenosti, apod.). Regularizace jsou realizovány za účelem zlegalizování pobytu migranta bez dokumentů a dosažení společensky prospěšných cílů.³⁵

Země třetího světa, První svět

Původní rozdělení zemí na „světy“ vzniklo za studené války. Prvním světem byly označovány země kapitalistické, druhý svět tvořily země socialistického bloku a třetí svět utvářely země nepatřící ani do jednoho z těchto směrů. V dnešním pojetí se zeměmi třetího světa označují státy málo ekonomicky rozvinuté. První svět tedy naopak tvoří vyspělé země.³⁶

³² ÚMLUVA O PRÁVNÍM POSTAVENÍ UPRCHLÍKŮ. čl. 1.

³³ Srov. tamtéž, čl. 33.

³⁴ VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. čl. 14.

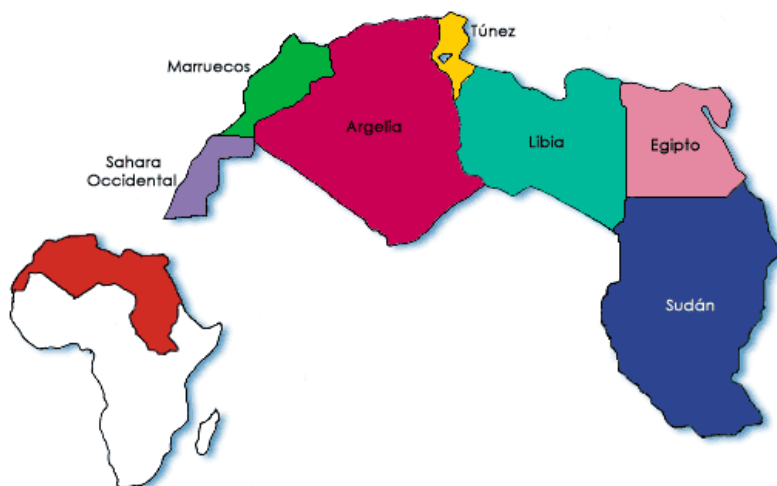
³⁵ Srov. ČIŽINSKÝ, Pavel. *Regularizace nelegální migrace v Evropě* [online]. 2005, [cit. 2010-03-12]. Dostupné na : <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PCizinsky_Regularizace_nelegalni_migrace.pdf>. s. 2.

³⁶ Srov. dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C5%99et%C3%AD_sv%C4%9Bt>.

Geografické členění Afriky

Severní Afrika

Do Severní Afriky náleží tyto země: Západní Sahara, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye, Egypt a Súdán.

Obr. 1: Severní Afrika

Subsaharská Afrika

Pojem Subsaharská Afrika zahrnuje všechny zbývající africké země kromě Severní Afriky.

Západní Afrika a Maghreb

K zemím Západní Afriky³⁷ patří Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Pobřeží slonoviny, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Libérie, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Senegal, Sierra Leone a Togo.

K zemím Maghrebu³⁸ náleží Západní Sahara, Maroko, Alžírsko a Tunisko.

Obr. 2: Země Maghrebu a Subsaharské Afriky

Po obecnějším shrnutí pojmu migrace, s její historií, základním dělením a otevřením tématu nelegální migrace, zaměřím nyní pozornost již konkrétně na nelegální migrační proudy z Afriky směřující do Španělska. V průběhu textu budu odkazovat na výše uvedené související pojmy, které mohou pomoci lépe se orientovat v dané problematice.

³⁷ Viz. obr. 2, země Západní Afriky jsou vyznačeny tmavě zelenou barvou.

³⁸ Viz. obr. 2, země Maghrebu jsou vyznačeny světle zelenou barvou.

2 NELEGÁLNÍ MIGRACE Z AFRIKY DO ŠPANĚLSKA - ZÁKLADNÍ KONTEXT

V této kapitole se zabývám fenoménem migrace ze Subsaharské a Severní Afriky proudící do Španělska. Pokládám za důležité zmínit, že prioritou pro mnohé z těchto migrantů je dosáhnutí Evropy. Výběr konkrétního místa vstupu se odvíjí převážně od geografické vzdálenosti a přístupnosti ze země původu migranta. V očích migrujících neexistují tedy příliš velké rozdíly v dobytí „pevnosti Evropy“ skrze Sicílii, Kanárské ostrovy či připlutím na andaluské pobřeží Španělska. Zásadní pro africké migranty je, že jsou na evropské půdě, v zemi blahobytu a několikanásobně vyšší životní úrovně. Tedy obdobně jako v případě migračních vln na španělská území, kterým se v této práci věnuji, směřují Afričané své nelegální cesty také k pobřežím Itálie a Řecka. Však z důvodu obsáhlosti této problematiky, zužuji svůj pohled pouze na africkou emigraci do Španělska.

Pro získání nestranného pohledu na tuto problematiku pokládám za nezbytné nastínit téma od základů. Nejprve se tedy v této kapitole věnuji vzniku a podmíněnosti migračních tendencí, poté se zaměřuji na konkrétní strategie nelegálních vstupů těchto afrických migrantů na španělská území. Popisuji nebezpečnou a mnohdy osudovou cestu po moři, dlouhou a stejně tak náročnou cestu přes poušť a zdolávání opevněných hranic ve španělských enklávách. V závěru kapitoly publikuji grafické znázornění počtu obětí nelegální migrace do Španělska za posledních dvanáct let.

2.1 Vznik nelegálních migračních tendencí ze Subsaharské a Severní Afriky do Španělska

Ještě před vstupem evropských kolonizátorů do Afriky probíhala mezi oběma stranami Sahary četná mobilita – existoval ucelený transsaharský obchod. Upevněné vztahy mezi zeměmi nebyly jen na podkladě ekonomickém,

ale docházelo také k intenzivním výměnám politických, náboženských a sociálních hodnot. Kolonizace však vytvořila hranice tam, kde předtím nebyly a postupně došlo k přetrhání vazeb a styků mezi zeměmi. Krátce po dekolonizaci započala éra soudobé transsaharské migrace. Po ropné krizi v roce 1973 se vytvořila migrační vlna pracovníků směřující do těžebních ropných oblastí Libye a Alžírsko. Primárně se jednalo především o migranty z jižních sousedních států Severní Afriky, v devadesátých letech však díky změnám vnějších politik Libye³⁹ dochází k masovému rozšíření migrace. V průběhu devadesátých let nejen Libye, ale i sousední země jako Súdán, Čad, Niger, které se staly zeměmi tranzitními, byly hustě osídleny imigranty z celé Subsaharské Afriky.⁴⁰

Na konci 90. let, z důvodu změny migrační politiky, občanské války a ekonomického zvratu v Libyi, přestává být tato země prioritním cílem a tak se většina migrantů přesouvá do Tunisu, Alžírsko a Maroka. Vzniká tak nový migrační model - postupné usazování Subsaharských imigrantů v Maghrebu a jejich pokusy nelegálně vstupovat do Evropy⁴¹. Toto nové panorama je umocňováno trvalou poptávkou po cizí pracovní síle v jižních státech Evropy a vznikem převaděčských sítí pomáhajících africkým migrantům dostat se ilegálně přes Středozemní moře.⁴²

Samotní původní obyvatelé Maghrebu, tuto cestu vstupu na evropskou půdu začali využívat až v roce 1991, když Itálie a Španělsko pro ně zavedlo nutnost víza pro vstup a práci na svém území.⁴³

Je tedy žádoucí rozlišit mezi emigračními proudy ze Severní Afriky,

³⁹ Důležitým milníkem byl tlak OSN na Libyi, aby začala přijímat příchozí ze Subsaharské Afriky jako pracovníky.

⁴⁰ Srov. HAAS, H. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 15-16.

⁴¹ Nelegální vstupy realizovány také skrze Itálii, která stejně jako Španělsko je tzv. vstupní branou do Evropy.

⁴² Srov. HAAS, H. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 15-16.

⁴³ Srov. BARROS, Lucile, LAHLOU, Mehdi aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos* [online]. Ginebra : 2002, [cit. 13. 3. 2010]. Dostupné na: <<http://comuniversidad.com/sansofe/cd/material/TEMA%202/LECTURAS/La%20inmigracion%20irregular%20subsahariana.pdf>>. s. 62.

kteře směřují primárně do Evropy, a emigrací ze Subsaharské Afriky, jejíž migranti (vyjímaje země Senegal, Nigerie a Ghana)⁴⁴ inklinují k migraci intrakontinentální⁴⁵ (migrace v rámci afrického kontinentu).⁴⁶

K tomuto vymezení je také důležité zmínit fenomén tranzitní migrace v zemích Severní Afriky. Termínem tranzitní migrant se v tomto kontextu označuje osoba ze Subsaharské Afriky, která se rozhodne, ať už dobrovolně nebo nedobrovolně, usadit ve státech Severní Afriky. Někteří migranti začnou v tranzitní zemi pracovat a nikdy nedojedou do přímořských měst v Maghrebu, odkud by mohli vyplout k evropským břehům. Velké procento migrantů, kterým se do Evropy vstoupit nepodaří nebo kteří se neodvážjí tuto cestu uskutečnit, volí zůstat v Severní Africe jako druhou nejlepší možnost a málokdy se navracejí do svých méně stabilních a chudších zemí původu.⁴⁷

Jak uvádí odhaduje Kabunda, Afrika přijímá asi čtyřicet miliónů vnitřních migrantů, zatímco Evropa, se svými migračními politikami upravenými, tak aby vyhovovaly ekonomickým a demografickým potřebám, přijímá asi čtyři miliony afrických migrantů, z toho osmdesát procent činí osoby z Maghrebu.⁴⁸

2.2 Příčiny emigrace Afričanů

Migrace je výsledkem kombinovaných faktorů, působících na jednotlivce za různých okolností. Případ od případu mohou být příčiny migrace odlišné.⁴⁹

⁴⁴ Tyto tři země jsou hlavními migračními zeměmi z celé Západní Afriky, z nichž migranti míří přímo do Evropy. Počet migrantů z těchto zemí představuje polovinu z celého subsaharského migračního proudu do Evropy.

⁴⁵ Nejčastěji se jedná o přesuny z venkova do měst, z míst, kde probíhají války do mírových oblastí, z chudších zemí do bohatších, apod.

⁴⁶ Srov. KABUNDA, Mbuyi. Las migraciones africanas: Más horizontales que verticales. In *Pueblos* [online]. 2007, č. 28 [cit. 2010-04-15]. Dostupné na: <<http://www.revistapueblos.org/spip.php?article671>>.

⁴⁷ Srov. HAAS, H. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 21.

⁴⁸ Srov. KABUNDA, M. *Las migraciones africanas: Más horizontales que verticales*.

⁴⁹ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007* [online]. APDHA. [cit. 2009-11-30]. Dostupné na: <<http://www.apdha.org/media/informeinmigra07.pdf>>. s. 13.

Drbohlav hovoří o multifaktorové podmíněnosti migračního procesu. Ta se zakládá primárně na nerovnosti „bohatého Severu a chudého Jihu“, kdy ekonomická a politická stabilita, vysoká životní úroveň a svoboda vyspělých států stojí proti opačným charakteristikám zemí chudších a rozvojových. Podmíněnost k migraci v těchto zemích může být také vzbuzována demografickými skutečnostmi (populační růst), ekologickými důvody (přírodní katastrofy) a velkou roli také jistě sehrávají faktory psychologické, jimiž je přirozená touha člověka poznávat a získávat nové. Za další podstatný a vlivný aspekt v migraci Drbohlav pokládá: „kulturní kolonizaci planety, homogenizaci hodnot skrze šířenou západní „liberální doktrínu“. Příkladem této homogenizace planety je přejímání životního stylu a hodnotových vzorců Západu také v mnohých rozvojových zemích. Globalizační a technologický rozmach, díky němuž přístup k těmto hodnotám je snazší, celý proces ještě umocňuje.⁵⁰

I přes tuto multifaktorovost migrační podmíněnosti můžeme rozdělit příčiny opuštění vlastní země podle *push* a *pull* faktorů.

2.2.1 Politické, ekonomické, demografické a jiné důvody

Podle Lahlou je globální vývoj situace Afriky od poloviny šedesátých. let (a hlavně v posledních dvou desetiletích) poznamenáván čtyřmi základními *push* faktory, které umocňují migrační tendence. *Demografická exploze*. Populace Afriky je v neustálém procesu růstu. Vysoké snížení úmrtnosti není totiž kompenzováno snížením porodnosti jak je tomu například v Evropě. Tento fakt negativně ovlivňuje naději na zlepšení podmínek jejich života v místě, kde se narodili, zvyšuje míru chudoby a také má negativní dopady na životní prostředí.⁵¹

⁵⁰ Srov. DRBOHLAV, Dušan. Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu). In *EUROPEUM* [online]. 2001, [cit. 2010-04-14]. <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320>.

⁵¹ Srov. LAHLOU, Medhi. Por qué emigran? Africa entre la pobreza y el éxodo. In BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 2.

Chudoba. Afrika je nejchudším regionem na světě. Příčiny chudoby v Africe jsou různé - vnitřní, vnější, politické, ekonomické, kulturní či spojené s životním prostředím. Velkou roli zde sehrál kolonialismus a jeho zanechané následky.⁵² Africké země totiž paradoxně nejsou „od přírody“ chudé. Naopak, jsou bohaté na strategické suroviny velmi důležité pro celý svět – zemní plyn, ropa, cenné kovy jako diamanty, zlato, stříbro a rozšířené potravinové suroviny jako káva, kakao, cukr, atd. Problém mnohých afrických zemí tedy netkví v nedostatku přírodních zdrojů, ale v omezení přístupu k těmto zdrojům. Zmocnění se afrického bohatství zeměmi prvního světa zabraňují vlastnímu využívání a ekonomickému rozvoji „domorodých“.⁵³

Dalšími dvěma příčinami, které udává Lahlou jsou *omezené zdroje vody* (jedná se především o nedostatek pitné vody, který je na počet obyvatel Afriky stále více nedostačující) a *válečné konflikty a pronásledování*.⁵⁴ Násilí a konflikty jsou velmi častou příčinou k emigraci. Podle sdělení OSN proběhlo od roku 1970 v Africe více než třicet válek. Vlády postkoloniálních států jsou neschopny pro svou nestabilitu a vysokou korupci zajistit pevnou sociální a ekonomickou síť pro své občany. Tito nenacházejí jiná řešení než emigrovat s nadějí nalezení míru a blahobytu.⁵⁵

Intrakontinentální migrační proudy Afriky jsou podle Kabundy nejčastěji motivovány důvody *politickými* (např. hromadné odchody obyvatelstva, vyplývající z konfliktů a potlačování minoritní skupiny v zemi), *ekonomickými* (uměle vytvořené hranice jsou nepřizpůsobené předkolonizačnímu uspořádání) a *etnickými* (skupiny jazykově či kulturně příbuzné).⁵⁶

Jednotlivých příčin existuje samozřejmě celé spektrum. Tento výčet

⁵² Viz tamtéž, s. 4.

⁵³ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 14-15.

⁵⁴ Srov. LAHLOU, Medhi. Por qué emigran? Africa entre la pobreza y el éxodo. In BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 4-5.

⁵⁵ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 13.

⁵⁶ Srov. KABUNDA, M. *Las migraciones africanas: Más horizontales que verticales*.

může posloužit tedy jako příklad hlavních oblastí *push* faktorů, které v afrických zemích vyvolávají emigraci. Obecně tedy migrace v Africe i z Afriky je ve velkém měřítku nucená pro nerovné životní podmínky a příležitosti na této planetě, ale také je výsledkem subjektivního jednání za účelem splnění svých individuálních potřeb a přání.

2.2.2 Ráj jménem Evropa

Extrémně rychlé rozšíření nelegální migrace z Afriky od začátku devadesátých let je také bezpochyby spojeno s přitažlivostí způsobu a úrovně života v západní Evropě. Ta je snem a nadějí pro mnoho Afričanů – vizí dobře ohodnocené práce, luxusních životních podmínek, míru a spravedlnosti a mnohých dalších ideálů, které nenacházejí v zemi jejich původu. Naplnění svého snu jsou odhodlaní dosáhnout jakýmkoliv prostředky, tedy i nelegální cestou.⁵⁷

Tato naděje nalézt řešení v emigraci je umocňována pověstmi, fámami a příklady přicházející od krajanů, kteří v cizině „triumfovali“ a po návratu z Evropy díky přivezeným finančním prostředkům zlepšili životní situaci celé své rodiny. Klasickým *pull* faktorem v afrických zemích jsou tedy zidealizované představy o „zlaté Evropě“, které vyvolávají u příslušníků třetích zemí touhu odejít, utéct z nedostatečných životních podmínek a realizovat svou budoucnost jinde.⁵⁸

Podobné myšlenky, jako u tohoto občana z jednoho ze subsaharských států, jsou jistě blízké pro mnohé africké migranty:

Bolí mě, když vidím mé staré přátelé, jak jezdí v dobrých autech, vedou šťastný život

⁵⁷ Srov. NASRI, Kheira., *Una visión general sobre la inmigración ilegal en España: Unos testimonios de Marruecos y de Argelia* [online]. [cit. 2010-02-27]. Dostupné na: <<http://www.humanrights-observatory.net/revista5/articulos9/NASRI%20KHEIRA.pdf>>. s. 1; BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 1.

⁵⁸ Srov. CARITAS EUROPA. *Inmigrantes indocumentados : La precaria situación de los nacionales de terceros países que residen de forma irregular en Europa*. s. 3.

a já jsem bez peněz, nemám dokonce ani na cigaretu a chcete po mě ať zůstanu? Hned jak budu mít příležitost, odejdu a není důležité kam, není tady nic, po čem by se mi stýskalo.⁵⁹

Popis vážných *push* faktorů, které motivovaly dvě guineiské děti (ve věku čtrnáct a patnáct let) k opuštění své vlastní země, můžeme spatřit v jejich dopise, který adresovali Evropě. Tento dopis byl nalezen⁶⁰ spolu s jejich těly v podvozkovém prostoru letadla, kde ukryti cestovali do Bruselu. Při nízké teplotě a nedostatku kyslíku děti let nepřežily. Mezi řádky lze vyčíst naivní až zbožné vzhlížení na Evropu jako takovou:

Excelence, páni, členové a vůdci Evropy: Jsme velmi poctěni, že vám zasíláme tento dopis. Chceme vám v něm vysvětlit účel naší cesty a taky naše trýznění. Dovoláváme se vaší velkorysosti a vaší solidarnosti, aby jste přišli na pomoc Africe. Pomozte nám, velmi trpíme. Pomozte nám, zakoušíme válku, nemoc, nedostatek jídla. Máme sice školy, ale postrádáme prostředky pro vzdělávání a výuku. Jestli nás naleznete mrtvé, riskovali jsme naše životy proto, že v Africe trpíme přespříliš. Potřebujeme vás v boji proti chudobě a válce.⁶¹

Cesta do „ráje Evropy“ se pro mnohé stává však osudnou.

2.3 Strategie vstupu na španělské území

Pro migranty ze Subsaharské a Severní Afriky je Španělsko vstupní branou do Evropy, jejich vytouženým cílem a místem, kde očekávají dosažení a naplnění svých ideálů. Skutečnost, která je na vysněném kontinentu čeká bývá však velmi vzdálená jejich představám. Životní dobrodružství začíná již na cestě skrze Afriku do této „země zaslíbené“ a pokračuje pak různými

⁵⁹ Uvedeno: SALUH, Salek. Citováno podle: NASRI, K., *Una visión general sobre la inmigración ilegal en España: Unos testimonios de Marruecos y de Argelia* s. 4.

⁶⁰ Událost se odehrála v srpnu 1999.

⁶¹ Uvedeno: ADEPOJU Aderanti, Citováno podle: BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 1.

pokusy překonat její hradby a vstoupit.

Při srovnání jižní hranice Španělska s jinými hranicemi, můžeme konstatovat, že se vyznačuje určitými zvláštnostmi. Je tvořena dvěma autonomními oblastmi v Africe španělských enkláv Ceuta a Melilla, pobřežím Andalusie a Kanárských ostrovů v Atlantském oceánu, které patří taktéž Španělsku. Tato specifika vyžadují velké množství prostředků pro její kontrolu.⁶²

Je důležité zdůraznit, že na základě evropských migračních politik, které značně komplikují příslušníkům třetích států (hlavně občanům Subsaharské Afriky) legitimní vstup (vízová povinnost) do evropského společenství, vzniká jakýsi „tlak“ na mladé generace těchto Afričanů, emigrovat nelegální cestou. Například vstupy afrických migrantů do Španělska za využití letecké dopravy jsou téměř ojedinělé ve srovnání s emigranty z Jižní Ameriky. Španělsko totiž pro příslušníky některých národů Jižní Ameriky usnadňuje podmínky legitimního vstupu.⁶³ Zde lze zpozorovat vliv migračních zákonů a opatření na emigrační strategie cizinců.

Strategickým geografickým místem pro vstup do Španělska je Maroko. Odtud migranti převážně ze Západní a Severní Afriky, za pomoci organizovaných sítí vstupují nelegálně na španělská území.⁶⁴ Než se však emigranti ze Subsaharské Afriky dostanou do této hraniční země s „evropským rájem“, cestují v krajních životních podmínkách i celé roky přes Saharu.⁶⁵ Povědomí o těchto přechodech není příliš rozšířeno, ale rizika ohrožení života jsou stejně tak velká jako při následných nelegálních přesunech

⁶² Srov. BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 62.

⁶³ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 28-29.

⁶⁴ Srov. BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 52-53.

⁶⁵ Srov. AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)* [online]. 2005, [cit. 2009-11-25]. Dostupné na: <<https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI/Texto%20completo%20del%20Informe?CMD=VEROBJ&MLKOB=24832475151>>. s. 15.

přes Středozemní moře či Atlantský oceán do španělských teritorií, které jsou více medializovány.⁶⁶

Vedle neregulérních vstupů do Španělska přes moře, existují další vstupní strategie, využívané emigranty z Afriky pro dosažení svého snu, například vstup s turistickým vízem (a následná cesta do ilegality po vypršení jeho platnosti), s falešnými dokumenty, jako černý pasažér, ať už bez nebo se souhlasem posádky anebo přelézání vysokých plotů, které ohraničují španělské enklávy Ceuta a Melilla. Odpovědí na rostoucí restriktce mezi africko-evropskou hranicí jsou vyšší částky úplatků, které přijímají zaměstnanci policie a hraniční stráže a vytváření stále nových emigračních tras, které jsou obvykle ještě více nebezpečné.⁶⁷ Dokladnou výpovědí o způsobu vstupu a korupce mohou být slova Alžířana Brahima:

Všichni, když přemýšlíme odejít do Evropy, myslíme hned na Španělsko, protože tam se dá vstoupit mnoha způsoby: lodí, uvnitř nákladáku, projít s cizím vízem nebo falešnou pracovní smlouvou, turistickým vízem atd. Já jsem například vstoupil s kamionem. Zaplatil jsem čtyři sta Euro strážníkovi, a jel jsem ukrytý v prostoru vedle motoru, kde sice není dost místa, ale vydržel jsem tam čtyřicet osm hodin. Nechtěl jsem to vzdát, byl to můj už třetí pokus.⁶⁸

2.3.1 Cesta po souši

Celková ураžená vzdálenost po souši vždy závisí na místě emigrace, cílové destinaci a ekonomických prostředcích, kterými migrující disponují. V každém případě, ať přicházejí z jakékoliv části Afriky, od evropského kontinentu je dělí tisíce kilometrů a cesta může trvat několik měsíců, let a nebo také cíle nemusejí dosáhnou nikdy. Profesor Medhi Lahlou komentuje tuto

⁶⁶ Srov. HAAS, H. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 19.

⁶⁷ Srov. NASRI, K., *Una visión general sobre la inmigración ilegal en España: Unos testimonios de Marruecos y de Argelia*. s. 4.

⁶⁸ Tamtéž.

skutečnost srovnáváním cesty Agadir⁶⁹ - Paříž, kterou jakákoliv osoba z tzv. prvního světa urazí za tři hodiny letadlem a osoba ze Subsaharské Afriky může touto cestou strávit i tři roky.⁷⁰

Trasy migračních proudů po souši uvnitř Afriky jsou různé. Obecně lze definovat, že Západní a Severní Afrika jsou regiony, kde vzniká velká koncentrace migrantů. Pro migranty z ostatních částí Afriky je to jakási „mezistanice“ předtím, než se pokusí vstoupit do Evropy.⁷¹ Jiné hlavní proudy Subsaharských migrantů směřují na sever Afriky, usazují se v Libyi a Alžírsku, odkud vstupují do Maroka a poté do Španělska. Ať už však emigrační trasa vede kterýmkoliv směrem, společné všem těmto cestám jsou extrémní životní podmínky, které migranti podstupují při přepravě přes vyprahlé zóny a těžko zprůchodněná místa v poušti. Často se dostávají do ohrožení života kvůli vysokým teplotním podmínkám, neschůdným cestám nebo při přetížení kamionu či nákladního auta, v kterých jsou osoby po dlouhé kilometry přepravovány (někdy i více než osmdesát osob na jednom nákladním automobilu). K hroživým následkům dochází také při překlopení vozidla v opuštěné oblasti pouště.⁷²

Do pozemních nelegálních vstupů na španělské území můžeme také zahrnout dramatické vstupy na autonomní území Španělska Ceuta a Melilla situované na africkém kontinentu. Ceuta, která se nachází na severním pobřeží Maroka a dělí ji pouhých čtrnáct kilometrů od Pyrenejského poloostrova, je velmi frekventovaným imigračním bodem. Zapříčiňuje to hlavně její specifická geografická pozice. Její hranice totiž není jen hranicí mezi Španělskem a Marokem, ale také mezi křesťanstvím a islámem, Evropou

⁶⁹ Město v jihozápadním Maroku, ležící na pobřeží Atlantiku asi pět set kilometrů jižně od Casablanky.

⁷⁰ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 29-30.

⁷¹ Srov. KABUNDA, M. *Las migraciones africanas: Más horizontales que verticales*.

⁷² Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 30.

a Afrikou, „bohatým Severem a chudým Jihem“.⁷³

Obr. 3: Španělské enklávy Ceuta a Mellila na území Maroka.⁷⁴

Kromě překonávání této hranice „dvou světů“ mořskou cestou (plavbou okolo pobřeží na člunu či lodi a ukrývání se v jejím dvojitém dně⁷⁵ nebo přeplaváním, apod.) se nejčastěji vstupuje do Ceuty přezením hraniční bariéry. Jedná se o dvojitý plot s ostnatým drátem o původní výšce téměř tři metry, který byl v rámci zpříšňování opatření proti nelegální vstupům navýšen do šesti metrů. Tato „ohrada“ se táhne po celé délce hranice Ceuty s Marokem. Celý tento prostor je monitorován kamerami, hlídkami ve věžích, infračervenými paprsky a termickými senzory. Mezi těmito dvěma ploty je prostor, ve kterém nepřetržitě hlídkuje španělská civilní garda.⁷⁶

I přes všechna tato opatření se migrantům daří hraniční bariéry překonávat. Při přelézání plotů používají vlastnoručně vyrobených žebříků. Ostnatý drát často migrujícím způsobuje vážná poranění. Největší tragédie při pokusu překonání plotů v Ceutě si v roce 2005 vyžádala čtrnáct lidských životů.⁷⁷

⁷³ Srov. GALLARDO, Ferrer Xavier. *Acrobacias fronterizas en Ceuta y Melilla : Explorando la gestión de los perímetros terrestres de la Unión Europea en el continente africano* [online]. Barcelona : 2007, [cit. 2010-04-17]. Dostupné na: <<http://ddd.uab.cat/pub/dag/02121573n51p129.pdf>>. s. 140.

⁷⁴ Obrázek stažen z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5255440.stm>>.

⁷⁵ Srov. GALLARDO, F. X., *Acrobacias fronterizas en Ceuta y Melilla : Explorando la gestión de los perímetros terrestres de la Unión Europea en el continente africano*. s. 140.

⁷⁶ Srov. AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)*. s. 18.

⁷⁷ Srov. GALLARDO, F. X., *Acrobacias fronterizas en Ceuta y Melilla : Explorando la gestión de los perímetros terrestres de la Unión Europea en el continente africano*, s. 140; AMNISTÍA

2.3.2 Cesta po moři - „boat people“

Cesta po moři je bezpochyby o něco kratší než přesuny po souši, ale rozhodně není méně riskantní. Úspěch akce závisí na počasí a síle větru, na kvalitě dřeva z kterého je sestavena loďka, která musí vydržet vlnobití, a na schopnostech „kapitána“ lodě, kterým je zkušený rybář. Dále je nutné základní vybavení lodě jako GPS navigace, dostatek paliva a potraviny pro posádku – a ta musí být vybavena odvahou a pevným rozhodnutím. Tito „boat people“ překonat bouře, vlny, které někdy dosahují až dvanácti metrů a nejméně osm dní plavby přes Atlantský oceán. Plavidla jsou často přeplněná, například na loď o patnácti metrech se natěsna i přes sto lidí. Zima, hrůza, mořská nemoc, dehydratace, desorientace, strach z policie to jsou další překážky, které každý pasažér musí překonat než dorazí na tisíc kilometrů vzdálené Kanárské ostrovy. Nebo také ne...⁷⁸ To je jeden z reálných scénářů emigrace z afrického pobřeží na Kanárské ostrovy. Tyto divoké přesuny migrantů jsou uskutečňovány již od devadesátých let, však s postupným zpřísněním střežení hranic v oblasti Gibraltarského průlivu, příliv lodí na tyto ostrovy se zvýšil.⁷⁹ Důležité ještě podotknout, že většina migrantů uskutečňuje tuto ilegální a nebezpečnou výpravu na Kanárské ostrovy po absolvování dlouhé cesty skrze Saharu, za výše popsaných kritických podmínek.⁸⁰

Plavba lodí přes Gibraltarský průliv přímo na andaluské pobřeží je nejkratší trasou nelegálních vstupů afrických migrantů do Španělska. To, že je tato cesta o mnoho kilometrů kratší než plavba na Kanárské ostrovy však neznamená, že lidské životy emigrujících nejsou ohroženy. Právě naopak. Statisticky je však velmi těžké stanovit přesný počet obětí při ilegálních pokusech vstupu na španělská území přes moře. Při potopení lodi totiž nejsou

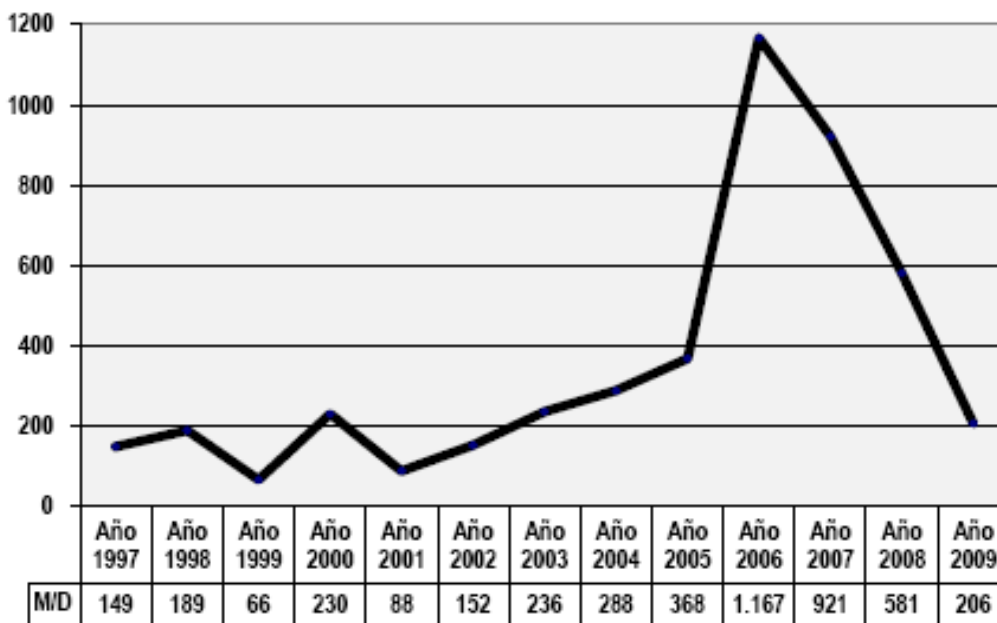
INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)*. s. 18.

⁷⁸ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007*. s. 31-32.

⁷⁹ Srov. AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)*. s. 49.

⁸⁰ Viz podkapitola 2.3.1.

nalezena všechna těla obětí a dokonce některé lodě, o kterých je záznam, že opustili africké pobřeží, nebyly nalezeny nikdy⁸¹.

Obr. 4: Počet obětí nelegální migrace ve Španělsku⁸² v jednotlivých letech od roku 1997 do 2009⁸³

Ačkoliv počet obětí nelegální migrace od roku 2006 klesá, počet osob, kteří se vydali za důstojnějšími podmínkami života a ztratili při tom život je neúměrně vysoký pro společnost, kde se předpokládá, že budou respektovány lidská práva.⁸⁴

V této kapitole jsem objasnila obecný základní kontext nelegální migrace mezi Afrikou a Španělskem a konkrétněji jsem se věnovala nelegálním

⁸¹ ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009* [online]. APDHA. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na: <<http://www.apdha.org/media/informeFS2009.pdf>>. s. 17.

⁸² Údaje zahrnují oběti, které se snažily dopravit na španělské území skrze Atlantský oceán a Středozemní moře anebo vstoupit na území Ceuty a Melilly.

⁸³ ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009*, s. 19.

⁸⁴ Srov. tamtéž, s. 16.

vstupům a s ním spojených nelidských podmínek cesty, kterým každoročně podléhá několik stovek migrantů. Způsoby, trasy a strategie migrantů dostat se na místo, kde očekávají možnost zlepšení své situace jsou různorodé a variabilní a vytvářejí se v přímé závislosti na aplikovaná regulační opatření těchto proudů. Právě těmito opatřeními, nebo-li nástroji španělských a evropských migračních politik, které jsou využívány k zabraňování nelegální migrace mezi Afrikou a Španělskem se budu zabývat v následující kapitole.

3 MIGRAČNÍ POLITIKA A BOJ PROTI NELEGÁLNÍ MIGRACI

Tuto kapitolu zaměřuji na hlavní obranné mechanismy proti nelegální migraci definované dohodami a konvencemi Evropské unie a aplikaci těchto opatření při regulaci migračních proudů z Afriky do Španělska. V první podkapitole nastiňuji analytické hledisko a ideál „vyváženosti“ migračních politik liberálních států. O tom, jak se to liberálním státům (a celkově Evropské unii) daří plnit, si může každý jednotlivec udělat obrázek sám. Dopomocť mu k tomu může podkapitola dvě, v které shrnuji ve třech významných obdobích vývoj společné migrační politiky a postupné vytváření opatření k potírání nelegální migrace. V třetí podkapitole přibližuji konkrétně situaci ve Španělsku. Krátce se věnuji vzniku a vývoji španělských cizineckých zákonů a dále popisuji již konkrétní užívané nástroje této politiky, bojující proti neregulárnímu přistěhovalectví.

3.1 Analytické východisko migrační politiky liberálních států

Postupný vznik dnešních liberálních národních států západní Evropy můžeme datovat do sedmnáctého století. V této době se formulují přirozená lidská práva, na jejichž podkladě, spolu ještě s principem územní suverenity státu, je zakládán moderní demokratický národ. Ten tedy na jedné straně uznává všeobecnou platnost přirozených práv člověka, na straně druhé však jednoznačně odděluje „své“ občany od příslušníků jiných států a tímto partikularismem se jasně vzdaluje od ideje lidské universality⁸⁵. Vliv této kontradikce na migrační politiku státu výstižně popisuje Baršová a Barša:

⁸⁵ Srov. BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 19.

Napětí mezi partikularistickým a kolektivistickým posláním států jakožto států *národních* a jejich universalistickým a individualistickým posláním jakožto států *liberálních* se odráží v dilematech jejich migračních a přistěhovaleckých politik. Je-li stát národní a liberální zároveň, musí zajišťovat jak kolektivní dobra příslušníků daného národa, tak individuální práva příslušníků lidského druhu (jakmile se ocitnou pod jeho jurisdikcí). Pokud se tyto dvě příslušnosti překrývají, vše je v pořádku. Problém nastává tehdy, musí-li stát rozsuzovat spory zájmů a nároků lidí, kteří jsou jeho občany, se zájmy a nároky lidí, kteří jimi nejsou. A právě o to často jde – morálně vzato – v migračních a přistěhovaleckých politikách.⁸⁶

Převažuje-li universalistický princip národ přijímá mezi sebe také příslušníky jiných států, v opačném případě, v převaze partikularismu dochází k uzavírání hranic států. Liberální státy usilují o nalezení rovnováhy mezi těmito dvěma směry.⁸⁷

Jedním z těchto liberálních států je i Španělsko. Jeho novodobá migrační politika, ovlivněna neúměrně rychlou transformací Španělska z emigračního státu na stát imigrační, odráží komplikovanost a nesnadnost při hledání výše zmíněné rovnováhy. Opatření, která jsou implementována do společných migračních politik Evropské unie a tímto tedy i závazné pro Španělsko tuto pomyslnou váhu silně překloupily na stranu partikularismu.

3.2 Vývoj společné migrační politiky Evropské unie se zaměřením na opatření v boji s neregulární migrací v hlavních evropských dokumentech

Původní filozofie vytvoření společného trhu Evropského společenství byla založena na volném pohybu pracovníků, zboží, služeb a kapitálu a migrací z nečlenských zemí se Společenství téměř nezabývalo. Přelom nastal v roce

⁸⁶ Tamtéž, s. 19-20.

⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 20.

1986, kdy na základě Schengenské dohody dochází ke zrušení kontroly na vnitřních hranicích Evropského společenství a v přímé návaznosti na toto rozhodnutí začínají vznikat společná, přísnější migrační opatření pro kontrolu hranic vnějších. Toto sjednocování migračních politik probíhá převážně ve sféře bezpečnostních opatření, tedy zavedení vízové povinnosti, kontroly hranic, azylové politiky, zatímco sociální sféra, do které patří příchody ekonomicky motivovaných migrantů a jejich následná integrace přetrvává v pojetí suverenity jednotlivých států.⁸⁸

Problematika neregulární migrace a opatření k její regulaci byly tradičně v plné kompetenci suverénní politiky jednotlivých států. Až teprve nedávno členské státy Evropské unie přistoupily ke společným opatřením v boji proti tomuto fenoménu.

Jak píše Barros hlavní opatření EU proti nelegální migraci jsou zahrnuty v politice: – *zabraňování vstupu osoby s neregulárním statusem na smluvní území – sankcionace jakéhokoliv druhu pomoci při vstupu, pobytu, nebo zaměstnání osoby v neregulární situaci – zajištění deportace osob, které se nacházejí v neregulární situaci na území Evropské unie*⁸⁹. Barros dodává, že dalším důležitým nástrojem k předcházení nelegální migrace by mohla být *politika rozvoje emigračních a tranzitních zemí třetího světa ze strany Evropské unie*. Míra poskytování této pomoci je však ze strany Evropské unie stále dosti omezená. Zmíněná opatření jsou vyvozena na základě mezivládní spolupráce členských zemí a jejich dokumentů - první Schengenská dohoda, - Smlouva o Evropské unii a Amsterdamská smlouva.⁹⁰

V těchto mezivládních ustanoveních je také řešena otázka azylové ochrany. I když se v této práci azylové problematice přímo nevěnuji, je důležité

⁸⁸ Srov. BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 133-135.

⁸⁹ Proces regularizace nelze zahrnout do výčtu společných nástrojů Evropské unie v boji proti nelegální migraci, neboť tento typ opatření proběhl jen v některých členských státech (Španělsko, Itálie, Francie).

⁹⁰ Srov. BARROS, Lucile. Evolución de la política de la Unión Europea y medidas de cooperación con Marruecos en materia de lucha contra la inmigración irregular. In BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 106-107.

zmínit určitou spojitost azylu s příčinami nelegální migrace. Členské státy jsou povinny respektovat Ženevskou konvenci z roku 1951 (Úmluva o právním postavení uprchlíků). Podle Barros však v této úmluvě je pojetí uprchlíka již neúplné a situace, v kterých může osoba obdržet mezinárodní ochranu státu, jsou pro dnešní kontext migrace nedostatečně pokryté. Tento fakt by podle Barros politika zabývající se nelegální migrací měla zohlednit a podrobněji se jím zabývat⁹¹.

3.2.1 Schengenská dohoda a regulační opatření proti nelegální migraci

Vymezení Schengenského prostoru je založeno na myšlence volného pohybu všech osob – jak komunitárních občanů, tak příslušníků třetích zemí. Pro zajištění bezpečnosti v členských zemích byly nastoleny opatření proti osobám v neregulární situaci a to skrze kontrolu vnějších hranic. Členské státy se podpisem Schengenské dohody zavazují zavést následující prostředky, zabraňující nelegální vstupy na smluvní území.

Dohoda obliguje státy k zavedení sankcí za nepovolené překračování hranic mimo hraniční přechody⁹² a ukládá povinnost vyhoštění⁹³ občanů třetích zemí, kteří se nachází v neregulární situaci na území členských států. Dohoda ukládá také povinnost dopravcům (vzdušných, mořských, pozemních drah), kteří jsou odpovědni provést veškerá nutná opatření pro zjištění oprávněnosti cesty přepravovaných pasažérů (tzn. přeprava pouze s platnými doklady pro vstup na území smluvních stran). Při nedodržení této povinnosti, je dopravce sankciován.⁹⁴

Jak Barros uvádí, také Schengenský informační systém (SIS) přispívá k potírání nelegální migrace. SIS je evropská policejní databáze, která díky

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 107.

⁹² Viz. SCHENGENSKÁ DOHODA, čl. 3.

⁹³ Viz tamtéž, čl. 23.

⁹⁴ Srov. tamtéž, čl. 26.

automatizovaným vyhledávacím procedurám může poskytnout správním orgánům záznamy o osobách, překračující hranice Schengenského prostoru a to pro účel hraničních, celních a policejních kontrol. Také se využívá při vydávání víz či dalších dokumentů a záležitostí týkajících se pohybu osob.⁹⁵

Na začátku devadesátých let Španělsko podepsalo Schengenskou dohodu a v roce 1995 uvedlo do praxe zmíněná opatření pro kontrolu vstupu občanů třetích zemí. To bylo odrazovým můstkem pro zavedení mnohých prostředků pro střežení hranice svého teritoria a vůbec celého prostoru Gibraltarského průlivu. Také výstavba hraničních bariér, lemujících dělící linii španělských enkláv Ceuta a Melilla s územím Maroka, je jedním z obranných mechanismů proti nelegálním vstupům migrantů.⁹⁶

3.2.2 Maastrichtská smlouva a opatření k potírání nelegální migrace

Přijetím Smlouvy o Evropské unii k 1. 11. 1993 (Maastrichtská smlouva) se formuloval cíl Unie:

Zachovávat a rozvíjet Unii jako prostor svobody, bezpečnosti a práva, ve kterém je zaručen volný pohyb osob ve spojení s vhodnými opatřeními týkajícími se kontroly na vnějších hranicích, práva azylu, přistěhovalectví a předcházení a potírání zločinnosti.⁹⁷

Byly vytvořeny dva pilíře oblastí spolupráce členských zemí – jeden zahrnuje společnou bezpečnostní a zahraniční politiku (tzv. druhý pilíř) a druhý se věnuje spravedlnosti a vnitřním věcem (tzv. třetí pilíř). Mezi věci společného zájmu v třetím pilíři se řadí kromě azylové politiky, také pravidla pro překračování vnějších hranic členských států a jejich kontrola. Jsou zde zahrnuty také podmínky vstupu a pobytu příslušníků třetích zemí na smluvním

⁹⁵ Srov. tamtéž, čl. 92.

⁹⁶ Srov. BARROS, Lucile. Evolución de la política de la Unión Europea y medidas de cooperación con Marruecos en materia de lucha contra la inmigración irregular. In BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 108-109.

⁹⁷ SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII, čl. 2.

území Evropské unie. Ošetřeno je také sjednocování rodin občanů třetích zemí, možnosti zaměstnávání a potírání nelegální migrace na území Evropské unie.⁹⁸

V roce 1995 byl vytvořen Evropský policejní úřad (Europol), který v rámci třetího pilíře přijal určité kompetence v boji proti nelegální migraci. Usnadňuje předávání informací mezi členskými státy a může být považován za ekvivalent Schengenského informačního systému. Od roku 1994 Rada Evropy schválila různá doporučení, rozhodnutí, realizovala společná zasedání, apod. ve věci tematiky třetího pilíře. Ačkoliv mnohé texty nejsou právně závazné, jejich principy udávají základ evropské politiky v boji proti nelegální migraci a jsou přejímány do Amsterdamské smlouvy.⁹⁹

Důležitou roli v boji proti nelegální migraci sehrávají také readmisní smlouvy¹⁰⁰ se zeměmi třetího světa, jejichž model Rada Evropy začala doporučovat členským státům po roce 1994.¹⁰¹ Proces readmise zahrnuje celou řadu úkonů, jako například identifikace osoby a zjištění její státní příslušnosti, doložení vstupu na dané území, vystavení dokladu a samotný akt předání.¹⁰²

Po roce 1995 Rada Evropy vybízí členské země k rozvinutí spolupráce v záležitosti návratů osob (tzv. deportací), ke zlepšení prostředků kontroly a celkové harmonizaci společných opatření v boji proti nelegální migraci.¹⁰³

3.2.3 Amsterdamská smlouva a právní závaznost evropských dokumentů

Amsterdamská smlouva vešla v platnost roku 1999 a na základě tohoto

⁹⁸ Srov. BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 137.

⁹⁹ Srov. BARROS, L., LAHLOU, M. aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 110.

¹⁰⁰ Viz podkapitola 3.3.2.

¹⁰¹ Srov. BARROS, L., LAHLOU, M. aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 110-111.

¹⁰² Srov. dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09OQ%3D%3D>>.[cit. 2010-02-12].

¹⁰³ Srov. BARROS, L., LAHLOU, M., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 111.

paktu došlo ke komunitarizaci migrační politiky (právně nezávazné dokumenty se stávají závaznými). Do právního rámce EU byly nově začleněny Schengenské dohody a hlava IV s názvem: „Vízová, azylová a přistěhovalecká politika a jiné politiky týkající se volného pohybu osob“.¹⁰⁴ Problematika migrace a azylu se přesunuje na první pilíř, to znamená, že tyto záležitosti má ve své plné kompetenci Evropská Komise. V tomto kontextu také dochází k zařazení (do dohod o spolupráci se zeměmi třetího světa) doložky o readmisi občanů, kteří se nachází v neregulární situaci na území členských států.¹⁰⁵

Tedy pro vytvoření Evropské unie jako „prostoru svobody, bezpečnosti a práva“¹⁰⁶ jsou členské státy obligovány razantně zpřísnit kontrolu svých vnějších hranic. Stanovují se přísnější podmínky pro legální vstup do členských států a vnější hranice se stávají „nepropustnými.“ Jako hlavní prostředky v předcházení a potírání nežádoucí migrace jsou obecně voleny vízová politika, vytváření infrastruktur a databází pro přístup k potřebným informacím, správa hranic, politika návratů a readmise, méně je však již tato politika směřována k řešení příčin migrace a to např. rozvojovou spoluprací v zemích třetího světa.

3.3 Aplikovaná opatření v boji proti nelegální migraci ve Španělsku

V předešlé podkapitole jsem nastínila významnou roli Evropské unie, kterou sehraává v migrační politice, konkrétně v boji proti nelegální migraci. Španělsko jako členský stát EU je zavázáno přistoupit na výše zmíněný způsob regulace migrace a přijmout stanovená opatření proti nelegální migraci. Španělsko, jako hraniční a vstupní země Evropy, vyvinula (za spolupráce Evropské unie) řadu specifických a mnohdy přísných opatření k potírání

¹⁰⁴ Srov. BARŠA, P., BARŠOVÁ, A., *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 138.

¹⁰⁵ Srov. BARROS, L., LAHLOU, M. aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. s. 114-115.

¹⁰⁶ SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII. čl. 29.

nelegální migrace. Věnuji se zde hlavním mechanismům, aplikovaným v základních oblastech této politiky jimiž je kontrola hranic, deportace a vyhoštění nelegálních migrantů ze svého území. Pokládám za důležité zahrnout zde také regularizační procesy, které jsou významným nástrojem při správě nelegálního přistěhovalectví. Proběhlé regularizační procesy ve Španělsku však nebyly součástí společné migrační politiky Evropské unie, ale byly realizovány v plné kompetenci španělské vlády.

3.3.1 Nepropustnost hranice a negace vstupu

Pro občana třetí země (pokud není zrovna ekonomicky majetný) není legální vstup na území Španělska snadný. Jedna z požadovaných podmínek pro regulérní vstup na území Španělska je, že jedinec musí být do určité míry finančně zajištěn, aby mu byl oprávněn pobyt v členské zemi Evropské unie. Další požadované podmínky pro regulérní vstup na území Španělska a příčiny možného zamítnutí vstupu jsou definovány v článku pět Schengenské dohody a inkorporovány do španělského cizineckého zákona. Mezi tyto požadavky se řadí platný cestovní doklad, vízum (v případech, kde se vyžaduje), dále osoba nesmí být uvedena na seznamu nežádoucích osob. V některých případech (příkladem mohou být africké země) je nutné prokázat účel a podmínky svého pobytu, výše zmiňovaný dostatek finančních prostředků pro pobyt a zpáteční jízdenku. Pokud cizinec nespĺňuje některou z těchto podmínek, nemůže do státu vstoupit (netýká se cizinců při uplatňování práva na azyl).¹⁰⁷ Tento typ odepření vstupu do Španělska (*retorno*)¹⁰⁸ může tedy proběhnout jen na oficiálních hranicích, ve Španělsku je tomu tak nejčastěji na letištích a v přístavech. Kvůli takto restriktivně nastaveným vízovým podmínkám, je téměř nemožné pro běžného občana Subsaharské Afriky dosáhnout povolení ke vstupu do Evropy.

¹⁰⁷ Srov. LEY DE EXTRANJERÍA [online]. 2000, [cit. 2010-03-23]. Dostupné na: <http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo4-2000.html>. čl. 25.

¹⁰⁸ Viz tamtéž, čl. 60.

Pokud migrant volí cestu vstupu nelegálním způsobem, a ta se v případě překročení africko-evropské hranice realizuje nejčastěji po moři, existuje nyní vyšší pravděpodobnost detekce lodi na moři, než například před pěti lety. To je dosahováno skrze evropské a španělské projekty, programy a speciální organizace, které vyvíjí četné mechanismy pro kontrolu a správu přílivů nelegální migrace. A takto se hranice stávají stále méně propustnými.

V roce 2004 rozhodnutím španělského ministerstva byla takto rozšířena kontrola hranic španělského území a to na základě instalace tzv. Integrovaného vnějšího pozorovacího systému (dále jen SIVE), který zvyšuje pravděpodobnost zadržení nelegálně se plavící lodě migrantů. Tento systém disponuje moderním technologickým vybavením, jako mobilní radary, satelitní komunikace, citlivé senzory, infračervená kamera (která je schopna i v noci zachytit důvěrně obraz na vzdálenost pěti kilometrů) a také přítomností hlídkujících plavidel civilní gardy.¹⁰⁹ SIVE je nainstalován na pobřeží Andalusie, Ceuty, Kanárských ostrovů a od roku 2009 také již v provincii Murcie a Valencie.¹¹⁰

Dalším významným subjektem v tomto „střežení“ hranic je Agentura pro ochranu vnějších hranic (dále jen FRONTEX). Španělsko přijalo tento systém roku 2006 a nyní se pozemní, vzdušné a námořní hlídky rozprostírají podél pobřeží Kanárských ostrovů, Maroka, Senegalu, Mauretánie a Kapverdy.¹¹¹ Tyto hlídkové mechanismy agentury Frontex jsou aplikovány na základě mezinárodní dohody, která opravňuje španělské námořní hlídky na autonomním území smluvní africké země zabraňovat emigraci jejím příslušníkům.¹¹²

¹⁰⁹ Srov. ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE. *Migrace v roce 2004 základní migrační trendy v evropském kontextu* [online]. MV ČR. 2005, [cit. 2010-04-10]. Dostupné na: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/migrace04/trendy.pdf>>. s. 22.; NASRI, K., *Una visión general sobre la inmigración ilegal en España: Unos testimonios de Marruecos y de Argelia*. s. 9.

¹¹⁰ Viz ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009*. s. 7.

¹¹¹ Viz HAAS, H. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes*. s. 10.

¹¹² Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur* [online]. 2009, [cit. 2009-05-20].

3.3.2 Deportace osob

Španělská legislativa rozlišuje vedle odepření vstupu na hranicích (*retorno*), o kterém se zmiňuji v předešlé podkapitole, také další mechanismy navrácení osob a s ním spojená rozličná španělská názvosloví, která se vztahují k jeho jednotlivým typům.

Deportace cizince do země původu, který byl zadržen při pokusu vstoupit na španělské území přes neoficiální hraniční přechod se ve španělštině nazývá *devolución*. Takto navrácenému migrantovi, například při zadržení lodě migrantů na moři hlídkami španělské civilní gardy, může být udělen zákaz vstupu do Španělska až na dobu tří let.¹¹³

Dalším druhem deportace osob do země původu (nebo do země odkud přišli) je vyhoštění (*expulsión*). Existují dva typy podnětů pro vyhoštění cizince ze španělského území. To probíhá buď na základě porušení cizineckého zákona (například nelegální pobyt cizince, práce bez povolení, zatajování nebo zfalšování národnosti, státního občanství, bydliště, dopomáhání k nelegální migraci, atd.)¹¹⁴ a nebo při porušení trestního zákona. Vyhoštění se cizinci uděluje na dobu od tří až do deseti let.¹¹⁵

Vyhoštění cizince na základě dohody se nazývá readmise. Readmisní dohoda mezi Španělskem a zeměmi třetího světa upravuje podmínky předávání a přebírání jejich občanů, (ale také občanů jiných zemí třetího světa, kteří vstoupili na území Španělska z dané země), kteří neregulérním způsobem překročili hranici Španělska a nebo pobývají na jeho území protiprávně.¹¹⁶ Španělsko podepsalo readmisní dohodu s Marokem (1992), Nigérií (2001), Alžírskem (2002), Guinea-Bissau (2003) a Mauretánií (2003) a v rámci

Dostupné na: <http://www.entreculturas.org/files/documentos/estudios_e_informes/Informe_FronteraSUR.pdf?download>. s. 6.

¹¹³ Srov. LEY DE EXTRANJERÍA. čl. 58.

¹¹⁴ Srov. tamtéž, čl. 53, 54.

¹¹⁵ Viz. tamtéž, čl. 58.

¹¹⁶ Viz. tamtéž, Disposición adicional sexta.

projektu Plán Afrika¹¹⁷ uzavřela readmisní dohody ještě s Guineou a Gambií (2006), Kapverdy a Mali (2007) a Nigerem (2008).¹¹⁸

3.3.3 Regularizace pobytu

V kontextu nástrojů v boji proti nelegální migraci na španělském území je důležité také zmínit, alespoň krátce, možnosti regularizace pobytu. Ve Španělsku existují dva typy regularizace a to regularizace *mimořádná* a *permanentní*. Procesy *mimořádné* regularizace proběhly ve Španělsku celkem šestkrát¹¹⁹. I když každý z proběhlých regularizačních procesů měl svá specifika, vždy směřovaly k tomu stejnému – snížit počet nelegálně pobývajících nebo pracujících migrantů.

Krátké zhodnocení proběhlých regularizací může být následující. V prvních dvou procesech většina úspěšných žadatelů o legalizaci svého pobytu, po čase opět upadla do nelegality. Důvody byly časové omezení legálního statusu (jeden rok) nebo úzké vazby statusu legality na pracovní smlouvu (při ztrátě zaměstnání, dochází také ke ztrátě oprávnění k pobytu). Poslední regularizace (2005) proběhla v masovém měřítku (bylo podáno téměř sedm set tisíc žádostí – což bylo nejvíce za celou historii španělských regularizačních procesů) a celý proces byl doprovázen stávkami cizinců a kolapsem infrastruktury pro naprosté přetížení úřadů při hromadném podávání žádostí. To samozřejmě vyvolalo ohlas na celoevropské úrovni. Konzervativní strany Evropského parlamentu vytýkaly španělské vládě odklonění se od společné migrační politiky Evropské unie, některé členské státy se zase obávaly přesunu většího počtu migrujících ve vnitřním prostoru Evropské unie. Výsledkem těchto debat bylo rozhodnutí Evropské unie o zvýšení úsilí ve tvorbě

¹¹⁷ Viz. podkapitola 4.2.2.

¹¹⁸ Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 9.

¹¹⁹ V letech 1985, 1991, 1997, 2000 (dvakrát), 2005.

společných migračních politik.¹²⁰

Permanentní regularizace pobytu cizince je založena na dvou aspektech pracovním a sociálním. Skrze proces *arraigo laboral*¹²¹ může cizinec zlegalizovat svůj pobyt, prokáže-li nejméně dvouletý nepřetržitý pobyt na španělském území, jednoletý pracovní poměr a právní bezúhonnost (jak ve Španělsku, tak v zemi svého původu). Pro získání regulérního statusu prostřednictvím procesu *arraigo social*¹²² se vyžadují nejméně tři roky nepřetržitého pobytu ve Španělsku, dále je nutno předložit předběžnou pracovní smlouvu na jeden rok, mít rodinné příslušníky s povolením k pobytu na území Španělska nebo prokázat sociální začlenění¹²³ do společnosti.¹²⁴

V této kapitole jsem popsala nástroje španělské migrační politiky, používané v boji proti nelegální migraci z Afriky a uvedla jsem je do kontextu s předchozí částí, v které nastiňuji příslušný zákonný aparát. V následující kapitole nechám tyto opatření projít kritickým pohledem neziskových organizací.

¹²⁰ HOSNEDLOVÁ, Renáta, PIQUERO Lucena Delio. *Regularizace nelegální migrace ve Španělsku* [online]. 2007, [cit. 2010-03-11]. Dostupné na:<<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2064680>>. s. 3-9.

¹²¹ Regularizace na základě pracovního začlenění.

¹²² Regularizace na základě sociálního začlenění.

¹²³ Jedná se o předložení jakýchkoliv dokumentů, potvrzující pobyt a sociální život dotyčného imigranta ve španělské společnosti – například kartička do knihovny, potvrzení o návštěvě kostela, certifikáty z jazykových či jiných kurzů, které nabízejí mnohé neziskové organizace, apod. Je to jakási snaha o integraci.

¹²⁴ LEY DE EXTRANJERÍA. čl. 31.3.

4 POHLED NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ

V této kapitole bych chtěla představit pohled neziskových organizací na boj státu proti nelegální migraci. Organizace pro lidská práva APDHA¹²⁵ konstatuje, že Evropská unie a Španělsko svou restriktivní politikou řeší problém nelegální migrace z Afriky způsobem, který provokuje porušování lidských práv. Za oponou této migrační politiky liberálního státu zůstává tisíce mrtvých a zraněných, militarizace hranic, podmíněná spolupráce, nedůstojné zacházení s lidmi, deportace, negace azylu, apod. Španělská vláda a Evropská unie zavírají oči proti tomuto porušování lidských práv a neplnění vlastní legislativy, a výše zmíněná fakta pokládá za „postranní efekt“ své politiky. Však žádná kontrola hranice nemůže ospravedlňovat porušování lidských práv. Lidská práva by vždy měla být prioritní při jakékoliv politické správě občanů.¹²⁶

Nevládní sektor nahlíží na situaci migrantů bez dokumentů z etického hlediska, a pod tímto úhlem pohledu kritizuje opatření státu, zabraňující neregulérním migrantům vstup do Evropy. Pro přiblížení celé tematiky zde uvádím autentický případ afrického emigranta a tímto se zároveň pokouším o vytvoření obrazu klienta, s kterým se setkává sociální pracovník nevládních organizací. Klienta, jehož drsná životní zkušenost je z velké části jakýmsi produktem migrační politiky Evropské unie, která neetickým způsobem uzavírá své hranice před nespravedlností a porušováním lidských práv.

4.1 Obraz emigranta – klienta sociální práce

Moussa Traoré je jednou z mnoha osob, kteří vstoupili do Španělska po moři. Tomuto však předcházela dlouhá a strastiplná cesta, která trvala dva

¹²⁵ Viz Úvod.

¹²⁶ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006* [online]. APDHA. [cit. 2010-04-04]. Dostupné na: <www.proasyl.de/fileadmin/proasyl/fm.../120/informeinmigra2006.doc2007>. (strany nejsou číslovány).

roky. Ve výpovědi jeho zážitků z cesty do Evropy lze vyzorovat jednotlivé dopady migračních politik. Tento příběh je autentická kazuistika z právní kanceláře CEAR Valencia.¹²⁷

Moussa pochází z Pobřeží Slonoviny, kde kvůli etnických a náboženských konfliktům dochází k vážnému porušování lidských práv. Lidová politická strana podněcuje násilí na etniku dioula¹²⁸, k němuž právě Moussa patří. Členové této strany zavraždili otce Moussy, který byl významným reprezentantem a mluvčím republikánské opozice. Od smrti svého otce začal Moussa pociťovat neklid, protože věděl, že je taktéž v nebezpečí. Jednoho dne ho zatkla policie, když prováděla kontrolu v autobuse. Dostal čtyřicet osm hodin na to, aby definitivně opustil zemi, jestli nechce být „rozsekán na kusy“. Následující den vycestoval ze země, to byl květen 2004. Autobusem se přepravil přes Guineu do Mali a poté do Alžírsko. Uplynuly tři měsíce od jeho odchodu ze své země, když se nacházel v údolí Maghnia¹²⁹, kde měsíc čekal na vhodnou příležitost nelegálně překročit alžírsko-marockou hranici. Přes Maroko se přemístil k hranicím s Ceutou, kde se třikrát pokusil přelézt hraniční bariéru - vysoký plot s elektrickým nábojem, ale vždy byl zadržen marockou gardou a deportován do města Oujda¹³⁰. Poté se pokoušel vstoupit na španělské území přes Melillu, však oba pokusy dopadly stejně jako při pokusech v Ceutě, deportací a zanecháním na pospas v Oujdě.

V září 2005 se znovu pokoušel přelézt ještě spolu s desítky dalších osob hraniční plot v Ceutě. Té noci zemřely čtyři osoby, následkem střelby z marocké strany a mnoho dalších bylo zraněno. Moussa viděl zemřít svého přítele, on sám utrpěl tržnou ránu na čele způsobenou ostnatým drátem plotu. Po zatčení je marocké jednotky převezli spoutané do pouště, kde byli zanecháni bez vody. Moussa vzpomíná, že tam byla také jedna těhotná žena

¹²⁷ Srov. VERDÚ Sara. Kazuistika Moussy Traoré [online]. CEAR (Comisión Española de Ayuda al Refugiado). Valencia : 2007, [posláno e-mailem od Miguel Vilches Hinojosa, dne 26. 4. 2010].

¹²⁸ Osoba muslimského vyznání, která pochází ze severu Pobřeží Slonoviny.

¹²⁹ Nachází se v Alžírsku, blízko hranice s Marokem. Imigranti ze Subsaharské Afriky směřující do Španělska, zde tvoří jakýsi improvizovaný tábor.

¹³⁰ Město na severu Maroka v těsné blízkosti s hranicím s Marokem.

s malými dětmi. Až následujícího dne je našli nějací lidé, to už však dvě osoby podlely důsledkům dehydratace a zranění. Po zotavení se Moussa přemístil do Rabatu a tam požádal o azyl. I přesto, že UNHCR azyl Moussovi přiznala a vystavila mu příslušný doklad opravňující jeho pobyt v Maroku, byl opakovaně vyhoštěn marockou policií zpět do Oujdy s tvrzením, že v Maroku nic takového jako UNHCR neexistuje, a tím je jeho doklad neplatný. Dohromady byl Moussa vyhoštěn čtrnáctkrát a tedy když se od svého krajana dozvěděl o možnosti přeplout oceán a dostat se na Kanárské ostrovy, neváhal. Po patnácti dnech strávených v poušti vyčkáváním na svého převaděče vyplula čtyřicetičlenná posádka směr Fuerteventura¹³¹, kde požádal o azyl. Namísto politického azylu mu byla udělena dočasná ochrana státu z humanitárních důvodů. Později se letecky přemístil do Madridu a nyní děkuje Bohu, že dosáhl alespoň dočasně svého cíle.

Příběh Moussy je jeden z mnoha tisíců podobných „dobrodružství“, které se odehrávají mezi Afrikou a Španělskem, ne všechny však mají tak „šťastný“ konec.

Před sociálním pracovníkem se nachází tedy člověk, který je těžce poznamenán prožitými událostmi z jeho cesty. Nejen že se nachází v novém prostředí, které v něm může vyvolat kulturní šok a to dále komplikovat jeho pobyt v nové zemi, ale hlavně jeho zážitky z cesty či z jeho domovské země jsou tak silné a čerstvé, že může prožívat pocit psychické deprivace nebo trpět posttraumatickými stresovými poruchami. To se nejčastěji projevuje depresemi, zamlklostí, pocity náhlého znovuprožití dané události, poruchami spánku, úzkostí nebo vyhýbáním se kontaktu s jinými. Psychické problémy klienta se ještě prohlubují nejistotou dalšího vývoje vlastní situace, obavou z nuceného návratu do země odkud uprchl, atd.¹³²

Obdobně to je v případě Moussy, který dostal ve Španělsku jen dočasnou ochranu. Vystává otázka co s ním bude dál, až vyprší jeho povolení

¹³¹ Druhý největší ostrov z Kanárských ostrovů.

¹³² Srov. PASTRŇÁK, R. Sociální práce s menšinami a migranty. s. 104.

k pobytu? Co dalšího bude muset prožít, aby našel místo, kde může v klidu žít? Moussa překonal obrovskou vzdálenost, přečkal četná ponížení a bezpráví, trpěl hladem a nelidskými podmínkami, viděl zemřít svého přítele a další osoby, byl jako lovná zvěř a přesto se nevzdával a vytrval ve svém snažení dostat se do Evropy. Při své cestě za ochranou a bezpečím zažíval velké porušování svých přirozených práv a byl uváděn do nedůstojných životních podmínek, zapříčiněných právě opatřeními migračních politik „bezpečného a spravedlivého území“ Evropské unie.

Před sociálním pracovníkem se tedy nachází člověk, který je tvrdě poznamenán důsledky restriktivních opatření migračních politik. A právě roli sociálního pracovníka a celého nevládního sektoru věnujícího se této tématice je zasazení se o zlepšení této politiky. Neziskové organizace se stávají zprostředkovatelem mezi klientem a vládou. Na základě osobní zkušenosti sociálního pracovníka s klienty může neziskový sektor dobře identifikovat problematické oblasti v politických opatření, či zákonech a tím přispívat k iniciaci jejich změny a snažit se zamezovat porušování lidských práv.

4.2 Pohled neziskových organizací na aplikovaná opatření proti nelegální migraci

Neziskové organizace vidí v neregulérním migrantovi v první řadě lidskou bytost, která má jako ostatní bytosti universální lidská práva.

Caritas Europa se ve své manifestaci o migrantech bez dokumentů odvolává k článku jedna z Deklarace lidských práv: „Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv. Jsou nadáni rozumem a svědomím a mají spolu jednat v duchu bratrství.“ Na tomto podkladě zdůrazňuje důležitost integrální důstojnosti každého jedince, tedy i migranta bez dokumentů, protože v první řadě je na něj nahlíženo jako na lidskou bytost. Má tedy plné právo na život v důstojných podmínkách nehledě na jeho

přidělený status.¹³³

Právě tento pohled na neregulérního migranta je klíčovým ukazatelem pro španělský nevládní sektor a hybnou silou v poskytování sociálních služeb migrantům bez dokumentů. Tyto služby se mnohdy mohou dostat do kontradikce s legislativním rámcem státu - migrační politiky státu podněcují uzavírání a nepropustnost hranic, deportace a bezprávní vůči nelegálním migrantům, na druhou stranu, nevládní organizace poskytují těmto osobám základní i rozšířené sociální služby, jako bydlení, stravu, materiální a finanční výpomoc, poskytují jim vzdělávací a integrační kurzy. Však tato kontradikce není kontradikcí v pravém slova smyslu. Hlavní a rozhodující legislativní soustavou ve Španělsku je Ústava, která zahrnuje také mezinárodní dokumenty týkající se lidských práv. To znamená, že zajištění lidské důstojnosti je nadřazeno opatřením migračních zákonů, z čehož právě neziskové organizace vycházejí a to je zplnomocňuje pečovat o tuto zranitelnou skupinu.¹³⁴

Organizace nevládního sektoru, které se věnují problematice migrace, nabízejí takto, odlišný pohled od státu, na současnou realitu migrace. Tím vytvářejí důležitou a nezastupitelnou roli při řešení problémů spojených s fenoménem migrace. Vyjadřují se proti restrikcím v migrační politice státu, kritizují zákony, jejichž důsledky mohou vést k porušování lidských práv jedince, podněcují jejich změnu a bojují za lepší a důstojnější podmínky migrantů.

4.2.1 Nepropustnost hranic a negace vstupu

Zásadním bodem v současné migrační politice, který je kritizován ze stran nevládního sektoru, je relativní nemožnost legální migrace obyvatel z Afriky do Evropské unie. Vízovými a jinými opatřeními pro správu hranic je vyvolávána nerovnost ve vztahu lidí a státu, kdy občané vyspělých států

¹³³ CÁRITAS EUROPA. *Inmigrantes indocumentados : La precaria situación de los nacionales de terceros países que residen de forma irregular en Europa.* s. 5.

¹³⁴ VICENTE, Trinidad L., *Migration movements*, [přednáška ze dne 3. 2. 2010], Blok expertů. Caritas VOŠ Olomouc.

(například příslušníci EU) mají více příležitostí k volnému pohybu, mohou cestovat a usadit se téměř kdekoli ve světě, zatímco příslušníci třetích zemí jsou naopak omezováni přísnými podmínkami pro legální přemísťování.¹³⁵ Jak konstatuje APDHA africký kontinent je definitivně vyloučen z jakékoliv migrační politiky a tím je odsouzen k nelegální migraci.¹³⁶

Restrikce regulérních migračních cest nemá za efekt snížení migračních proudů, ale jejich vyloučení z právního rámce a migrující osoby jsou podrobeny nejistotě, nouzi a porušování lidských práv.¹³⁷

Nevládní sektor se také kriticky vyjadřuje k hraničním hlídkovým mechanismům. Organizace APDHA a SJM kritizují systém opatření agentury Frontex, jehož aplikované mechanismy zabraňují emigrantům odejít ze své země. To stojí přímo v rozporu s článkem Deklarace lidských práv, který říká: „Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.“¹³⁸ Organizace dále uvádějí, že tento způsob správy hranic porušuje také právo na azyl.¹³⁹ Afričtí emigranti jsou totiž navraceni do svých zemí, bez toho, aby případy jednotlivců byly prozkoumány či písemně bylo vydáno zamítnutí. Při těchto *devolución* může dojít k porušení práva non-refoulement.¹⁴⁰

Organizace kritizují také systém SIVE. I když počet obětí nelegální migrace ve Španělsku¹⁴¹ v posledních letech klesá, „úspěch“ se nepřipisuje SIVE, ale spíše jeho vedlejšímu efektu - vytváření nových a zpravidla ještě nebezpečnějších tras a strategií pro vstup do Evropy (z tradičních přechodů

¹³⁵ Srov. PÉCOUD, Antoine, DE GUCHTENEIRE, Paul. *Migration without borders. Essays on the free movement of people*. Paris : UNESCO, 2007. s. 9.

¹³⁶ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006*.

¹³⁷ Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 21.

¹³⁸ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV. čl. 13.

¹³⁹ Viz podkapitola 1.4. Související pojmy, pojem uprchlík.

¹⁴⁰ Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 7, ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006*.

¹⁴¹ Viz obr. 4.

z Maroka či Alžírsku se trasy odchýlili až k Senegal a Mauretánii, nebo do Libye).¹⁴² APDHA uvádí, že i přes velkou finanční náročnost celého systému SIVE je jeho účinnost a efektivnost sporadická. Dodává, že systém nefunguje vždy správně, když každým rokem stále dochází k úmrtím ve španělských pohraničních mořích.¹⁴³ Jak příznačně komentoval tento systém španělský politik Bartolomé Soler: „SIVE je systém pro detekci lodí v moři, nezabrání však občanům z třetích zemí, aby se rozhodli přijet do Španělska najít si lepší živobytí.“¹⁴⁴

4.2.2 Deportace osob

Deportace osob ze Španělska do některých afrických států se provádí na základě uzavřených readmisních smluv. Obecně pod pojmem smlouva se rozumí dohoda mezi dvěma nebo více entitami, které uzavírají závazek s vyrovnanými silami na každé straně. Ovšem v případě readmisních smluv mezi Evropskou unií a státy Afriky se jedná o silnou dominanci zájmů Evropské unie a africké země tyto dohody často podepisují pod tlakem. Jak upozorňuje Mugak Evropská unie během devadesátých let začala readmisní dohody přikládat jako doložku k smlouvám o rozvojové spolupráci se zeměmi Afriky.¹⁴⁵

Příkladem může být Plán Afrika 2006-2008, a jeho pokračování Plán Afrika 2009-2012, který Španělsko vytvořilo jako reakci na četné pokusy nelegálních vstupů do Španělska v roce 2005 a s nimi spojený vysoký počet obětí. Projekt je zaměřen na podporu míru, demokracie, jistoty

¹⁴² Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 8.

¹⁴³ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009*. s. 8.

¹⁴⁴ SOLER, Bartolomé. Citováno podle: Tamtéž, s. 8.

¹⁴⁵ Srov. MUGAK: Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia de SOS Racismo/SOS Arrazakeria. *Acuerdos de readmisión o chantaje a la expulsión?* [online]. 2009, [cit. 2010-04-13]. Dostupné na: <<http://www.mugak.eu/gunea/editorialak/gm/readmision>>.

a ekonomického rozvoje v afrických státech a také na boj proti chudobě.¹⁴⁶ Výměnou za tuto pomoc je od afrických zemí požadován souhlas se zavedením opatření pro kontrolu hranic dané země, uzavření readmisních dohod s jednotlivými zeměmi a aplikace dalších nástrojů v boji proti nelegální migraci.¹⁴⁷

ADPHA konstatuje, že ve skutečnosti je tento plán více nakloněn k zájmům Španělska a hlavním cílem projektu je zabránit migrantům, aby vstupovali do Evropy. Toho Španělsko dosahuje nejen uzavíráním svých vlastních hranic, ale také hranic emigračních a tranzitních zemí. Kolaborace s africkými zeměmi se tedy rozvíjí v tomto plánu převážně v oblasti boje proti nelegální migraci a tímto rozvojové cíle zůstávají v pozadí.¹⁴⁸ Intermon Oxfam komentuje: „Při analýze projektu Plán Afrika se člověk může ptát, jestli je to plán Španělska pro Afriku, nebo Španělska v Africe.“¹⁴⁹ SJM udává, že je více než žádoucí zaměřit se v těchto mezinárodních dohodách o rozvojové spolupráci ve věcech migrace na přímý rozvoj populace daného emigračního státu a neudávat africkým zemím jen směrnice pro rozvoj kontroly emigrace, které navíc porušují lidské práva.¹⁵⁰

Dále SJM upozorňuje že v readmisních dohodách uzavřených Španělskem v rámci projektu Plán Afrika v popisu procesu readmise chybí konkrétní zmínka o ochraně lidských práv deportovaného jedince. Stejně tak tyto dohody neobsahují zmínku o principu non-refoulement. Přitom předcházející readmisní dohody uzavřené Španělskem ochranu lidských práv

¹⁴⁶ Pro Španělsko jsou prioritními zeměmi pro spolupráci Mauritánie, Senegal, Kapverdy, Gambia a Niger.

¹⁴⁷ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009*. s. 5; MUGAK: Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia de SOS Racismo/SOS Arrazakeria. *Acuerdos de readmisión o chantaje a la expulsión?*

¹⁴⁸ Srov. ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006*.

¹⁴⁹ INTERMON OXFAM. Citováno podle: ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006*.

¹⁵⁰ Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 23.

garantovaly.¹⁵¹ Zde lze spatřit zásadní nedostatek tohoto opatření migrační politiky Španělska, který ve svých důsledcích může mít silný dopad na porušování práv jedince.

Mugak i Amnistía Internacional popisují špatné podmínky a porušování práv jedince při zadržení migranta bez dokumentů ve frekventovaných imigračních oblastech Španělska (Andalusie, Kanárské ostrovy, Ceuta, Melilla, Madrid, apod.). Uvádějí konkrétní případy porušování práv jedince uvedených ve španělské legislativě LO 4/2000¹⁵² před udělením jedné z druhů deportace. Nejčastěji se jedná o neposkytnutí obhájce ani překladatele nebo nesdělení žádné informace v jazyce, kterému by zadržený rozuměl. Dále je popisováno, že dotyčný zadržený je přinucen podepsat notifikaci ve španělštině, aniž by se dozvěděl obsah jejího sdělení a není seznamován s možností požádat o azyl.¹⁵³

Španělská Amnistía Interanacional uvádí, že je jistě žádoucí nějakým způsobem regulovat migrační proudy a Španělsko má na to plné právo, však není přípustné, aby docházelo k porušování práv jedinců a nerespektování práva na azyl.¹⁵⁴

4.2.3 Regularizace pobytu

V příspěvku uvedeném v časopise UNHCR se uvádí, že zavedením politiky regularizací v Evropské unii by se udělal velký krok směrem k dodržování lidských práv a migrační politika by byla mnohem blíže principům svobody, bezpečnosti a jistoty, které EU prezentuje. Bez

¹⁵¹ Srov. tamtéž. s.10.

¹⁵² LEY ORGÁNICA 4/2000. *O právech a svobodách cizinců ve Španělsku*. čl. 22.1 a 63.2.[online]
Dostupné na:
http://www.realinstitutoelcano.org/Programas/Migraciones/Texto_consolidado_LO_4_8_11_14.pdf

¹⁵³ Viz AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)*, s. 19-35 (Ceuta), s. 54-62 (Kanárské ostrovy), s. 81-84 (Andaluské pobřeží); MUGAK: Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia de SOS Racismo/SOS Arrazakeria. *La situación de los extranjeros pendientes de expulsión en España* [online]. [cit. 2010-04-16]. Dostupné na:
<<http://www.mugak.eu/gunea/editorialak/arg/map/spai/inf/expul>>.

¹⁵⁴ AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)*, s. 7.

regularizace pobytu jedinec s nelegálním statutem nemá v zemi sociální práva a není tak společností přijímán. Regularizací statusu migranta je mu tedy poskytována možnost podílet se ve společnosti v které žije a pracuje.¹⁵⁵

Ve španělském prostředí je tento nástroj v boji s nelegální migrací neziskovými organizacemi podporován a vyžadován.¹⁵⁶ I přes nátlaky neziskových organizací proti restrikcím v novelizaci španělského cizineckého zákona z konce roku 2009 (LO 2/2009), zákon žádnou regularizaci nepřináší. Kritika mimořádných regularizací opoziční lidové strany Španělska, ekonomická krize a zhodnocení, že regularizace podněcují další nelegální migraci nejspíš vedla k tomu, že poprvé při novelizaci zákona nebyl tento nástroj inkorporován.¹⁵⁷

Zůstává tedy pouze možnost regularizace permanentní tj. procesy *arraigo social* a *arraigo laboral*, v kterých neziskové organizace sehrávají velmi důležitou roli. Poskytují migrantům různé integrační kurzy, po jejichž absolvování mohou imigranti prezentovat obdrženy certifikáty svou snahu k integraci do španělské společnosti, která je podmínkou pro proces regularizace sociálním začleněním. Obecně splnění všech podmínek pro permanentní regularizaci je však náročné, zvláště pro imigranty z Afriky, kteří se setkávají s velmi odlišnou kulturou, sociálním uspořádáním a jazykovou bariérou. Existuje mnoho případů, kdy imigrant pobývá v zemi čtyři nebo pět let a nemůže žádat regularizaci sociálním začleněním, protože vyžadovaný minimální tříletý pobyt na španělském území se počítá ode dne registrace na obecním úřadě¹⁵⁸ (jedna z podmínek *arraigo social, laboral*) a právě často z důvodu nedostatku orientace v novém prostředí nebo nevlastnění dokladů

¹⁵⁵ Srov. STRANG, Alexandra. Hacia un sistema de regularación para toda la EU. In *Revista Migraciones Forzadas* [online]. 2009, č. 32 [cit. 2010-03-03]. Dostupné na: <<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/7170.pdf>>.

¹⁵⁶ Korespondence přes elektronickou poštu s Miguelem Vilches Hinojosou, ze dne 3. 5. 2010.

¹⁵⁷ Srov. MAZKIARAN, Mikel. *Mimořádné regularizace migrantů ve Španělsku*. [online]. 2010, [cit. 2010-05-02]. Dostupné na: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2226591#_ftn5>.

¹⁵⁸ Při této proceduře se nevyžaduje legální status žadatele. Potřeba je jen jeho doklad totožnosti a potvrzení osoby, která je již na dané adrese a v konkrétním bytě/domě registrována, že žadatel u něj pobývá. Jedná se o zcela běžnou a nenáročnou administrativní proceduru, která migrantovi s nelegálním statutem zajišťuje větší práva a otevírá mu přístup k možné regularizaci jeho pobytu.

totožnosti tato registrace proběhne s velkým časovým odstupem, když už v zemi strávil například jeden rok.¹⁵⁹ Tímto se situace komplikuje a jak dodává SJM, vysoké nároky pro legalizaci pobytu procesem permanentní regularizace tvoří tento nástroj redukce nelegální migrace neúčinným.¹⁶⁰

V této kapitole jsem se věnovala syntéze reflexí neziskových organizací na opatření státu v boji s nelegální migrací. Kritický úhel pohledu organizací se v publikacích často shodoval, nejvíce kritizovanými opatřeními v boji proti nelegální migraci jsou tedy hraniční kontrolní mechanismy a následné deportace migrantů, při nichž je opomíjeno právo na azyl. Organizace také komentují španělskou politiku rozvoje vůči africkým zemím, která se zaměřuje převážně na aplikaci opatření k zamezování emigrace a řešení jejich příčin se příliš nevěnuje.

¹⁵⁹ Vlastní zkušenost z praxe v organizaci CeiMigra (2009).

¹⁶⁰ Srov. SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPAÑA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur*. s. 21.

ZÁVĚR

V této práci jsem nastínila problematiku nelegální migrace mezi africkým kontinentem a Španělskem, konkrétně jsem se věnovala opatřením ze strany státu v boji proti nelegální migraci a etickou odpovědí na ně, ze strany neziskových organizací.

Společná migrační politika EU udává Španělsku podklad pro řízení nelegálních migračních proudů z Afriky. Její boj proti nelegální migraci spočívá zejména ve zvýšené kontrole svých vnějších hranic i hranic emigračních států Afriky, v zadržování osob a jejich následné deportaci. Dalším opatřením v boji s nelegální migrací jsou regularizační procesy. Ty Španělská vláda uplatňovala vždy s novelizací cizineckého zákona, však od roku 2005 jsou kvůli kritikám pozastaveny. Ve Španělsku tedy zůstala možnost legalizovat pobyt migranta bez dokumentů regularizací permanentní, které je však obtížné dosáhnout.

Syntetickým zjišťováním jsem dospěla k hlavním kritikám tohoto boje s nelegální migrací z pohledu neziskových organizací. Vyjadřují se k nerovným podmínkám mezi příslušníky „světů“ v přístupu do Evropské unie. Ta pro zajištění prostoru „svobody, bezpečnosti a práva“ stanovila přísné „pravidla“ pro legální vstup do tohoto společenství a tímto paradoxně vytvořila nové prostory nejistoty a nespravedlnosti, kde je nepatříčně omezován volný pohyb osob.¹⁶¹ Následky této politiky jsou viditelné ve státech Severní Afriky, kde dochází k nehumánnímu zacházení s migrujícími osobami, situaci jsem lehce nastínila skrze příběh Moussy. Dále neziskový sektor výrazně kritizuje porušování práva na azyl a s ním spojeného principu non-refoulement, ke kterému dochází při *devolución* migrantů uskutečňovaných hlídkami agentury Frontex či jinými strážníky a policisty, když neadekvátně postupují při zadržení osoby a nerespektují jejich práva podle španělské legislativy.

Celkově neziskové organizace nahlíží na dopady restrikcí migračních

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 16, 21.

politik z etického hlediska. Vidí v migrantovi s nelegálním statutem primárně člověka, a proto upozorňováním na neplnění legislativy nebo tlakem na změnu striktních zákonů usilují, aby byla dodržována základní lidská práva migranta a nedocházelo k újmě na jeho důstojnosti. Sociální pracovník takovéto organizace se totiž přímo setkává s klientem, jehož situace je „produktem“ zmíněné migrační politiky a tato zkušenost jej „obliguje“ postavit se do role zprostředkovatele mezi klientem a státem. Je v plném oprávnění upozorňovat na restriktivní místa v migračních politikách „liberálních států“, která mají za následek utrpení, či dokonce oběti na lidských životech.

V českém prostředí situace nelegální migrace sice není takto vyostřena jako ve Španělsku, ale i přesto se zde setkáváme s problémy, které přináší fenomén nelegální migrace. Proto je žádoucí, zajímat se o politická opatření a jejich následky ve státech, které jsou migrací zasaženy více a sledovat efektivnost aplikovaných politik. Totiž při neustále vzkvétající globalizaci, nemusí trvat dlouho a Česká republika se může potýkat s podobným problémem. Díky pestrému panoramatu migračních dilemat, které Španělsko v současné situaci obklopuje, můžeme získat určitý nadhled a již nyní se zasazovat o podporu aktivit neziskových organizací a šířit etické hledisko pohledu na věc.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

LITERATURA

AMNISTÍA INTERNACIONAL, *España: Frontera Sur (El Estado de la espalda a los derechos humanos de los refugiados e inmigrantes)* [online]. 2005, [cit. 2009-11-25]. Dostupné na: <<https://doc.es.amnesty.org/cgi-bin/ai/BRSCGI/Texto%20completo%20del%20Informe?CMD=VEROBJ&MLKOB=24832475151>>.

AJA, Eliseo, DÍEZ, Laura. *La regulación de la inmigración en Europa* [online]. Núm. 17 Fundación „la Caixa“. 2005, [cit. 2010-04-16]. Dostupné na:<http://www.fundacio.lacaixa.es/StaticFiles/StaticFiles/55378b3c514cf010VgnVCM1000000e8cf10aRCRD/es/es17_esp.pdf>.

ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera 2006* [online]. APDHA. [cit. 2010-04-04]. Dostupné na:<www.proasyl.de/fileadmin/proasyl/fm.../120/informeinmigra2006.doc2007>.

ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2007* [online]. APDHA. [cit. 2009-11-30]. Dostupné na: <<http://www.apdha.org/media/informeinmigra07.pdf>>.

ASOCIACIÓN PRO DERECHOS HUMANOS DE ANDALUCÍA. *Derechos Humanos en la Frontera Sur 2009* [online]. APDHA. [cit. 2010-01-30]. Dostupné na: <<http://www.apdha.org/media/informeFS2009.pdf>>.

BARROS, Lucile, LAHLOU, Mehdi., aj. *La inmigración irregular subsahariana a través y hacia Marruecos*. [online]. Ginebra, 2002. [cit. 2010-03-13]. Dostupné na: <<http://comuniversidad.com/sansofe/cd/material/TEMA%202/LECTURAS/La%20inmigracion%20irregular%20sub-sahariana.pdf>>.

BARŠA, Pavel, BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. 2005. Brno : Masarykova Univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

CÁRITAS EUROPA. *Inmigrantes indocumentados : La precaria situación de los nacionales de terceros países que residen de forma irregular en Europa* [online]. 2006, [cit. 2010-02-05]. Dostupné na:< <http://www.caritas-europa.org/module/FileLib/070320-CEPPundocumentedmigrants-ES.pdf>>.

ČIŽINSKÝ, Pavel. *Regularizace nelegální migrace v Evropě*. [online]. 2005. [cit. 2005-03-12]. Dostupné na: <http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PCizinsky_Regularizace_nelegalni_migrace.pdf>.

DEMOGRAFIE. Dostupné na:<http://www.demografie.info/?cz_migrace>. [cit. 2010-04-01].

DRBOHLAV, Dušan. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů (Česko v evropském kontextu)*. 1. vyd. Dušan Drbohlav. Praha : Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3.

DRBOHLAV, Dušan. Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu). In *EUROPEUM* [online]. 2001, [cit. 2010-04-14]. <http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=320>.

ESTRECHO DE LA MUERTE. *Noticias*. Dostupné na: <<http://www.elestrechodelamuerte.com/es/noticias.elestrecho.es.htm>>.

GALLARDO, Ferrer Xavier. *Acrobacias fronterizas en Ceuta y Melilla : Explorando la gestión de los perímetros terrestres de la Unión Europea en el continente africano* [online]. Barcelona : 2007, [cit. 2010-04-17]. Dostupné na: <<http://ddd.uab.cat/pub/dag/02121573n51p129.pdf>>.

HAAS, Hein de. *La migración irregular del África Occidental hacia Magreb y la Unión Europea: Panorama general de las tendencias recientes* [online]. No.32, Ginebra : OIM. 2008, [cit. 2010-02-26]. Dostupné na: <http://www.iom.ch/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/serial_publications/MRS-32_SP.pdf>.

HOSNEDLOVÁ, Renáta, PIQUERO Lucena Delio. *Regularizace nelegální migrace ve Španělsku* [online]. 2007, [cit. 2010-03-11]. Dostupné na: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2064680>>.

KABUNDA, Mbuyi. Las migraciones africanas: Más horizontales que verticales. *Pueblos* [online]. 2007, č. 28 [cit. 2010-04-15]. Dostupné na: <<http://www.revistapueblos.org/spip.php?article671>>.

KING, Russel. *Atlas lidské migrace*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2008. 192 s. ISBN 978-80-204-1706-0.

KOMISE PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ (CSD). *Background report :Migrace* [online]. OSN. 2009/2010, [cit. 2010-03-02]. Dostupné na: <http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf>.

MAZKIARAN, Mikel. *Mimořádné regularizace migrantů ve Španělsku* [online]. 2010, [cit. 2010-05-02]. Dostupné na:<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2226591#_ftn5>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09OQ%3D%3D>>

MUGAK: Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia de SOS Racismo/SOS Arrazakeria. *Acuerdos de readmisión o chantaje a la expulsión?*[online]. 2009, [cit. 2010-04-13]. Dostupné na: <<http://www.mugak.eu/gunea/editorialak/gm/readmision>>.

MUGAK: Centro de Estudios y Documentación sobre racismo y xenofobia de SOS Racismo/SOS Arrazakeria. *La situación de los extranjeros pendientes*

de expulsión en España [online]. [cit. 2010-04-16]. Dostupné na:
<<http://www.mugak.eu/gunea/editorialak/arg/map/spai/inf/expul>>.

NASRI, Kheira., *Una visión general sobre la inmigración ilegal en España: Unos testimonios de Marruecos y de Argelia* [online]. [cit. 2010-02-27].
Dostupné na: <<http://www.humanrights-observatory.net/revista5/articulos9/NASRI%20KHEIRA.pdf>>.

NEKORJAK, Michal. *Úvahy nad neregulérní migrací se zaměřením na ukrajinskou migraci v Česku*. [online]. 2007. [cit. 2010-12-03]. Dostupné na: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=1998800>>.

PASTRŇÁK, René. *Sociální práce s menšinami a migranty*. 1. vyd. Opava : OPTYS, 2008, 67 s. ISBN 978-80-85819-69-4.

PÉCOUD, Antoine, DE GUCHTENEIRE, Paul. *Migration without borders. Essays on the free movement of people*. 1. vyd. Paris:UNESCO, 2007. 308 s. ISBN 978-1-84545-360-2.

ROZVOJOVKA. Dostupné na: <http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_231.pdf>

SERVICIO JESUITA A MIGRANTES (SJM) ESPANA, *Control democrático para la gestión de la Frontera Sur* [online]. 2009, [cit. 2009-05-20].
Dostupné na: <http://www.entreculturas.org/files/documentos/estudios_e_informes/Informe_FronteraSUR.pdf?download>.

SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR. *Etický kodex sociálních pracovníků ČR*. In HAVRDOVÁ, Zuzana. *Kompetence v praxi sociální práce*. 1. vyd. Praha:OSMIUM, 1999. 167 s. ISBN 80-902081-8-5

STRANG, Alexandra. *Hacia un sistema de regularación para toda la EU*. *Revista Migraciones Forzadas* [online]. 2009, č. 32 [cit. 2010-03-03].
Dostupné na: <<http://www.acnur.org/biblioteca/pdf/7170.pdf>>.

ÚŘAD PRO ZAHRANIČNÍ STYKY A INFORMACE, *Migrace v roce 2004 základní migrační trendy v evropském kontextu* [online]. MV ČR. 2005, [cit. 2010-04-10]. Dostupné na:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/migrace04/trendy.pdf>>

VERDÚ Sara. Kazuistika Moussy Traoré [online]. CEAR (Comisión Española de Ayuda al Refugiado). Valencia : 2007, [posláno e-mailem Miguela Vilches Hinojosa, dne 26. 4. 2010].

PRAMENY

PROVÁDĚCÍ ÚMLUVA K SCHENGENSKÉ DOHODĚ 1990

SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

LEY DE EXTRANJERÍA [online].2000 [cit. 2010-03-23]. Dostupné na:
<http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo4-2000.html>.

LEY ORGÁNICA 4/2000. *Sobre derechos y libertades de los extranjeros en España z su integración social. (O právech a svobodách cizinců ve Španělsku)*. Dostupné na: <http://www.realinstitutoelcano.org/Programas/Migraciones/Texto_consolidado_LO_4_8_11_14.pdf>.

SEZNAM ZKRATEK

APDHA	Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía (Organizace pro lidská práva v Andalusii)
SJM	Servicio Jesuita a Migrantes
ACNUR, UNHCR	Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
EU	Evropská unie
SIVE	Integrovaný vnější pozorovací systém
FRONTEX	Agentura pro ochranu vnějších hranic
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Severní Afrika	19
Obr. 2: Země Maghrebu a Subsaharské Afriky.....	20
Obr. 3: Španělské enklávy Ceuta a Melilla na území Maroka.....	31
Obr. 4: Počet obětí nelegální migrace ve Španělsku v jednotlivých letech od roku 1997 do 2009.....	33